

Universitätsbibliothek Wuppertal

Ivstiniani Avgvsti Historia

Procopius <Caesariensis>

Lugduni, 1594

Regnum Romanorum, pulsis regibus

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-147](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-147)

990 IORN. DE REGN. AC TEMP.
REGNVM ROMANORVM,
PVLVIS REGIBVS, AN-
nuus excipit consulatus.

*Brutus &
Collatinus
regibus cre-
atis sunt
consules.*

*Cur dicti
consules.*

*Valerius
cur cognomi-
natus Populi
cola.*

*Bruti atrox
in suos filios
pro patria
animus.*

Gitur primi consulum Brutus & Collatinus, quibus ultionem sui matrona moriens mandauerat, populus Roman. ad vindicandum libertatis ac pudicitiae decus quodam quasi instinctu deorum concitatus, regem repente destituit, bona diripit, agrum Marti suo consecrat, imperium in eisdem libertatis suae vindices transfert, mutato tamen, ut diximus, & iure, & nomine. Quippe ex perpetuo annuum placuit, ex singulari duplex, ne potestas solitudine vel mora corrumpetur, consulésque appellauit pro regibus, vt consulere ciuibus suis debere meminissent. Tantumque libertatis nouae gaudium inceserat, vt vix mutati status fidem caperent, alterumque ex consulibus Lucretiae maritum, tantum ob nomé & genus regium, fascibus abrogatis, vrbe dimitterent. Itaque substitutus Valerius Publicola, summo studio nisus est ad augendam populi maiestatem. Nam & fasces ei pro concione summisit, & ius prouocationis aduersus ipsos dedit: & ne species arcis offenderet, eminentes eedes suas in plana submisit. Brutus vero fauori ciuium etiam domus suae clade & paricidio uelificatus est. quippe quum studere de reuocandis in urbem regibus liberos suos comperisset, protraxit in forum, & in concione mediae virgis caecidit, securique percussit, vt plane publicus parens, in locum liberorum adoptasse sibi populum videretur. Liber iam hinc populus Rom. prima aduersus externos arma pro libertate corripuit, pro finibus

finibus mox, deinde pro sociis, tū gloria & imperio, laceſſentibus aſſidue vſquequaꝫ finitimis: quippe cū patrij ſoli gleba eſſet, ſed ſtatim hoſtile pomœrium, mediūſque inter Latium atq; Etruſcos, quaſi in quodam bivio, collocatus, omnibus portis in hoſtem incurreret, donec quaſi contagione quaſdam per ſingulos itum eſt, & proximis quibusque correptis totam Italiam ſub ſe redigeret. Nam Porſena rex Etruſcorum ingentibus copiis aderat, & Tarquinius manu reducebat. Hunc tamen, quāvis & armiſ, & fame vrgeret, occupatōque Ianiculo, in iſtis vrbs faucibus incubaret; ſuſtinuit, repulit, noſtiſſimē etiam tanta admiratione perculit, vt ſuperior vltro cūm panē victis amicitiaꝫ fœdera feriret.

*Bellum ad-
uerſus Por-
ſenam &
Tarquinius.*

Nam Mucius Sœuola Romanorum fortiſſimus, re- gem per inſidias in caſtris ipſius aggreditur. Sed vbi fruſtratus circa purpuratum eius illatus iſtus, re- neretur; ardentibus mox focis inulit manum, ter- rorēque geminat dolo. En vt ſcias, inquit, quē vi- rū effugeris, idē trecenti iurauimus. Cū interim immane dictū, hic interritus, ille trepidaret, tanquā manus regis arderet. Sed ne ſexus quidē muliebris altera laude ceſſaret, ecce & virginum virtus. vna ex obſidibus regi data, elapſa cuſtodia Clœlia per pa- trium flumen equitabat. Rex quidem tot tantūſque virtutum territus monſtris, valere liberōſque eſ- ſe iuſſit. Tarquiniꝫ tamdiu dimicauerunt, donec Aruntem filium regis manu ſua Brutus occidit, ſu- p̄erq; ipſum vulnere mutuo expirauit, planē quaſi adulterum ad inferos vſque ſequeretur. Nec ſecus Latini Mamilio Tuſculano duce apud Regilli lacū expugnantur, vincuntur, atque ſubiiciuntur. Satri- cum atque Corniculum, Sorāque & Algidum, eorū vrbes captæ, prouinciāque effecta. de Veis & de Bonillis pudet, ſed triumphauere Romani. Tibur- nunc ſuburbanū, & æſtium Præneſte deliciæ, nūcu-

*Mutiꝫ Sœ-
uole facinus
audax &
planē Roma-
num.*

*Virgo viri-
lem gerens
animum, &
proſus Ro-
mana.*

*Varia Ro-
manorū bel-
la, prælia,
& victoria.*

patis in Capitolio votis petebantur: idem tunc Fesulæ, quod Carræ nuper: idem nemus Aricinum, quod Herculis saltus: Fregellæ, quod Cæsarea: Tiberis, quod Euphrates. Coriolos quoque, pro pudor, deuictos, auidos adeo gloriæ fuisse Romanos legimus, vt post captum oppidum Caius Marcius Coriolanus nominatus sit, quasi Numantia aut Africa nomini [Ro.] induceretur. Extant & de Antio spolia, quæ Mænius in suggesto fori, capta hostium classe, infixit: si tamen illa classis, nam sex fuere rostratæ. Sed hic numerus illis initiis nauale bellum fuit. Peruicacissimi tamen Latinorū Æqui, & Volsci fuere, & quotidiani (vt sic dixerim) hostes. Et hos præcipuè Titus Quintius domuit, ille dictator ab aratro, qui obsessa & pænè iam capta Mallii cõsulis castra egregia victoria recuperauit. Medium erat tempus fortè sementis, quum patricium virū nixum aratro suo, lictor in ipso opere reprehendit. Inde in aciem profectus, ne quid à rusticis operis imitatione cessaret, victos pecudum more sub iugum misit. Expeditione finita, rediit ad boues rursus triumphalis agricola, fides numinum. Qua velocitate? intra quindecim dies cœptum peractumque bellum profusus, vt festinasse dictator ad relictū opus videretur. Pari tenore Veientes, Falisci, & Fidenates, tunc magno labore deuicti sunt. Qui modò & si fuerint, non videntur aliquod reliquisse vestigium. Laborat enim annalium fides, vt Veios, Faliscos, Fidenates fuisse credamus. Galli autem Senones, gens natura ferrox, moribus incondita, ad hoc ipsa corporum mole, perinde armis ingentibus, adeo Romano generi terribilis fuit, vt planè nata ad hominū interitum, vrbium stragem videretur. Hi quondã ab vltimis terrarum oris, & cingerent omnia oceano, ingenti agmine prouecti, quum iam media vastassent, positis inter Alpes & Padum sedibus,

Galli Senones in Italianam profecti, qui dein ceptis inter Teutones & Vindelicos recedunt.

sedibus, ne his quidem contenti per Italiam bac-
 chabantur. Tunc Clusium Thusciae urbem obside-
 bant, ubi pro sociis & foederatis Romanus interue-
 nit, missis ex more legatis. Sed quod ius apud bar-
 baros violasset, fetocius agunt, & inde ad certamen
 cum exercitu conuersi Galli, Clusio Romam contē-
 dunt. Quibus ad Alliam flumen cum exercitu Fabius
 consul occurrit, non Cromerae foedior clades. Itaque
 hunc diem fastis Roma damnauit. Fuso exercitu,
 Galli iam moenibus urbis appropinquabant, ubi pene
 nulla erant praesidia. Tum igitur sic, ut nunquam alias,
 apparuit illa vera Romana virtus. Iam primum ma-
 iores natu, amplissimis usque honoribus, in foro co-
 eunt. Ibi deuouente pontifice, diis se manibus con-
 fecerant. Statimque in suas quisque aedes regressi sunt,
 sicut in trabeis erant, & amplissimo cultu, in curu-
 libus sellis sese reposuerunt; ut quum venisset ho-
 stis, in sua quisque dignitate moreretur. Pontifices au-
 tem & flamines, quidquid religiosissimi in templis
 erat, partim in doliis resossa terra recondunt,
 partim imposita plaustris, secum Veios auferunt:
 virgines ex sacerdotio Vestae, nudo pede fugientia
 sacra comitantur. Tamen exaeuisse fugientes ve-
 nus est plebe fertur Albinus, qui depositis vxore ac
 liberis, virgines in plaustrum recepit, adeo tunc
 quoque in vltimis religio publica priuatis affectibus
 antecellebat. Iuuentus, quam satis constat vix mil-
 le hominum fuisse, duce Manlio, arcem Capitolii
 montis insedit, obtestata ipsum quasi praesentem
 Iouem, ut quemadmodum ipsi ad defendendum
 templum eius occurrissent, ita ille virtutem illorum
 numine suo tueretur. Aderant interim Galli, aper-
 tamque urbem adeunt. Ibi sedentes in curulibus
 suos praetextatos senes, vel ut deos, geniosque ve-
 nerati, mox eosdem postquam esse homines liquebat,
 alioquin nihil respondere dignantes, pari vecordia

Clades Al-
 lienfis.
 Roma ca-
 pta.

Deest vi-
 ros fortes as-
 que modera-
 tos optima
 quidem o-
 prave: sed
 fortiter vi-
 uere & mo-
 ri praeser-
 tim pro pa-
 tria.

Capitolium
 Manlius
 tuetur.

Virtus mor-
 te inexpu-
 gnabilis.
 Gallorum
 vacordia.

*Infelicitas.**Clades.**Strategema
Manlij.**Vnius vir-
tute multi
sapius debel-
lantur.**Senonum
Gallorum
nulla vesti-
gia super-
sunt.**Galli variis
præliis fra-
cti.**In periculis
virtus au-
dacier ap-
paret.*

maſtant, facēsque teſtis iniiciunt, & totam urbem igni, ferro, manibus ſolo exæquant. Sed menſibus barbari (quis crederet?) circa montem vnum pependerit, nec diebus modo, ſed noctibus quoque omnia experti; quum tamen Manlius nocte ſubeantes, clangore aſeris excitatus, à ſumma rupe deiecit: & vt ſpem hoſtibus demeret, quantum in ſumma fame, tamen ad ſpeciem fiducia, panes ab arce iaculatus eſt: & ſtato die, per medias hoſtium cuſtodias, Fabium pontificem ab arce dimiſit, qui ſolenne ſacrum in Quirinali monte conficeret: atque ille per media hoſtium tela incolumis religionis auxilio rediit, propitiōsque deos renuntiauit. Nouiſſimè quum iam obſidio ſua barbaros fatigaſſet, mille pondo auri reſeſſum ſuum venditantes, ſubito aggreſſus a tergo Camillus cecidit, vt omnia incendiōrum veſtigia Gallici ſanguinis inundatione deleret.

¶ Igitur, paſtorum quondam caſa, vrbs enituit, & poſt ſeruata à Mālio, reſtitutamque à Camillo, acrius etiam vehemen-tiſque in finitimos ſurrexit. Nec tamen contēti Romani ſuis eos moenibus expulſiſſe, quum per Italiam naufragia ſua latius traherent, ſic perſequuti ſunt ductante Camillo, vt hodie nulla Senonum veſtigia ſuperſint. Semel apud Anienem trucidati, quum ſingulari certamine Manlius aureum torquē barbaro inter ſpolia detraxit, vnde & Torquatus eſt dictus. Item in Pomprino agro, quum ſimili pugna Valerius inſidente galeę ſacro alite adiutus retulit ſpolia, dictuſque eſt ipſe Coruinus. Necnon tamen poſt aliquot annos, omnes reliquias eorum in Etruria, ad lacum Vadimonis Dolabella deleuit, ne quis exſtaret ex ea gente, qui incenſam a ſe Romanam urbem gloriaretur. Conuerſoque à Gallis Torquato, Latini experti ſunt, & denicti. Indeque Sabini, qui eorum belli

belli focij ductante Tatio extitissent, à Curio Dentato subactis, eorúmque loca à Baranio fonte in Adriano tenus mari, igni ferróque vastata, tantæque Romano populo additæ opes, vt nec ipse posset estimare, qui vicerat. Precibus deinde Campaniæ motus, non pro se, sed pro sociis Samnitas inuadit. Omniû nanque non modo Italiæ tantum, sed præ toto orbe terrarû pulcherrima Campaniæ plaga est. nihil mollius cælo, denique bis floribus vernat. nihil vberius solo, ideo Liberi Cererisque certamen dicitur. Nihil hospitalius mari. hic ille nobilis portus Caieta, Misenus, repentes fontibus Baie, Lucrinus & Auernus, quædam maris ostia. Hic amicti vitibus montes, Gaurus, Falernus, Maficus, & pulcherrimus cunctorum Vesuuius Ætnei ignis imitator. Vrbes ad mare, Formiæ, Cumæ, Puteoli, Neapolis, Herculaneum Pompeij, & ipsa caput vrbium Capua, quondam inter tres maximas, Romam Carthaginémque, numeranda. Pro hac vrbe, & his regionibus populus Romanus Samnitas inuadit; gentem, si opulentiam quæras, aureis & argenteis armis, & discolori veste, vsque ad ambitum armatam: si fallaciam, saltibus ferè & montibus grassatam: si rabiem ac furorem, sacris legibus humanisque hostiis in exitium vrbs agitaram: si pertinaciam, sexies rupto fœdere, cladibusque animosio rem. Hos tamen quinquaginta annis per Fabios ac Papiros patres, eorúmque liberos, subsegit & domuit, ita ruinas ipsas vrbium diruit, vt hodie Samnium in ipso Samnio requiratur, nec facile appareat materia quatuor & viginti triumphorum. maxime tamen nota & illustris apud Caudinas Furculas ex hac gente clades, Veturio Posthumioque consulibus accepta est. Claufo per insidias intra eum saltum exercitu, vnde non posset euadere, stupens tanta occasione dux

Ingentia spolia.

Amanitas Campaniæ, eiusdemque elegans descriptio.

Pro Campaniæ bellum aduersus Samnites.

*Quales fue-
re Samnites.*

*Romani sub
iugum missi.*

*Pontij Sam-
nitij impru-
dens auda-
cia.*

*Fortitudo
ira & iusto
dolore perci-
pi, quæcun-
que habet
obuia facile
conterit.
Romani la-
bem aboleri,
hoste victo.*

*Boni mali-
que studijs
diuersis stu-
dio pari, bel-
lum omnes
cupient.*

*Fabij frate
gema, cum
celeritate,
qua occasio-
num momē-
ta sequitur,
coniūctum.*

*Bellum Ta-
rentinum.*

hostium Pontius, Herennium patrem consuluit, nū illos sub iugum mitteret, an occideret. Sapienter, vt senior, suaserat. Hic armis exutos mittere sub iugum maluit, vt nec amici forent beneficio, & post flagitium hostes magis. Itaque & consules statim magnifice voluntaria deditioe turpitudinem fœderis dirimunt, & vltionem flagitans miles, Papirio duce, horribile dictu, strictis ensibus, per ipsam viā ante pugnam furit, & in congressu arsisse omnium oculos hostis auctor fuit. Nec prius finis cædibus datus, quàm iugū [sibi] promissum Romani & duci Samnitum, & hostibus reposuerunt. Hactenus cū singulis gentibus certatum est, mox aceruatim, sic tamen quoque par omnibus fuit. Etruscorum duodecim populi, Umbri in id tempus intacti, antiquissimus Italiæ populus Samnitum, & reliqui in excidium Romani nominis repente coniurant. Erat terror ingens tot simul tantorumque populorum, latè Etruriam infesta quatuor agminum signa volitabant. Ciminius interim saltus in medio, antè inuius plane, quasi Calydonius vel Hercinius, adeo terrori erat, vt senatus cōsuli denunciaret, ne tantū periculi ingrederetur. Sed nihil horum terruit ducem, quin fratre præmissio exploraret accessus. Ille per noctē pastoralis habitu specularatus omnia, refert totum iter. Sic Fabius Maximus periculosissimum bellum sine periculo explicuit. Nam subito inconditos atque palantes aggressus est, captis que superioribus, iugis, in subiectos suo iure detonuit, ea nanq; species illius fuit belli, quasi in terrigenas è cælo ac nubibus tela iacerentur. Nec tamen incruenta illa victoria, nam oppressus in sinu vallis alter consulum Decius, more patrio deuotum diis manibus obtulit caput, solennemque familiæ suæ consecrationem in victoriæ pretium redegit.

7 N E C D V M Etrusco bello exēpto, mox sequitur Taren-

Tarētinum, vnum quidē in nomine, sed multiplex in victoriis. Hoc enim Campanos, Apulos, atque Lucanos, & caput belli Tarentinos, id est totam penē Italiam, & cum his omnibus Pyrrhum regē Epirotarum, Græciæ regem, vna velut ruina pariter inuoluit; vt eodem tempore & Italiam confunderet, & transmarinos triumphos auspicaretur. Tarentus Lacedæmoniorū opus, Calabrię quondam, & Apulię, totiūsq; Lucanię caput, cum magnitudine, & muris, portūque nobilis, tum mirabili situ, quippe in ipsi Adrię maris faucibus posita in omnes terras, Histriā, Illyricū, Epiron, Achaiam, Africā, Siciliam, vela dimittit. Imminet portui ad prospectū maris positum theatrum, quod quidem causā miserę ciuitati [caput] fuit omniū calamitatum. Ludos fortē celebrabant, cum adremigantem litori Romanam classē vident, atque hostem rati, emicant sine discrimine & insultāt. Qui enim? aut vnde Romani? Nec satis. Aderat sine mora querelam ferēs legatio. Hanc quoque scēdē per obscōnā turpēmque dictū contumeliam violant. & hinc bellum. Sed apparatus horribilis, quum tot simul populi pro Tarentinis consurgerent, omnibūsq; vehementior Pyrrhus, qui sāmigræcam ex Lacedæmonii conditoribus ciuitatē vindicaturus, cū totis viribus Epiri, Thessalię, Macedonię, incognitisque in id tēpus elephantis, mari, terra, viris, equis, armis, addito insuper ferarū terrore veniebat. Apud Eracleam & Campanię fluuium Lirim, Leuino consule prima pugna facta est, quę tam atrox fuit, vt Fœrētangę turmę p̄fectus Obfidius inuictus in regē turbauerit, coegeritque proiectis insignibus p̄lio excedere. Actum erat, nisi elephantū conuerso in spectacula procurrissent bello. Quorū cū magnitudine, tū deformitate, & nouo odore

Plures populos & duces vna ruina bellum pariter inuoluit.

Tarenti situs.

Origo belli Tarentini.

Sacrum etiam inter barbaros legatorū ius.

Pyrrhus Tarentinis auxilium fert.

Elephantorum auxilio Pyrrhus vincit.

simul ac stridore consternati equi, cum incognitas sibi beluas amplius, quàm erant, suspicarentur fugam stragemque larè dederunt. In Apulia deinde apud Asculum melius dimicatum est, Curio Fabriciòque consulibus. Iam quippe terror beluarum exoleuerat, & Gaius Minutius quartæ legionis hastatus vnus probuscide abscisa, mori posse belluas ostenderat. Itaque & in ipsas pila congesta sunt, & in turres Fibratæ faces, tota hostium agmina ardentibus ruinis operuerunt. Nec alius finis cladi erat, quàm nox dirimeret, postremisq; fugientium rex ipse à satellitibus, faucibus in armis suis referretur. Lucanæ suprema pugna, sub Arufinis, quos vocant, campis, ducibus iisdem, quibus superius, sed cū tota victoria exitum, quæ datura virtus fuit, casus dedit.

Elephas vulneratus omnia terrorem miscet.

Belluarum opera uti ad victoriã, raro tuti.

Pyrrhus leonem vulpina assuit, frustra.

Victoria triumphique Tarentini splendor.

Nam prouectis in primam aciem rursus elephantis, vnū ex illis pullum adacti in caput teli grauis ictus auerit. Qui quum per stragem suorum recurrens stridore quereretur, mater agnouit, seque quasi vindicare vellet, exhibuit; quum omnia circa quasi hostilia graui mole permiscuit, ac sic eadē feræ, quæ primam victoriam abstulerunt, secundam parem fecerunt, tertiam sine controuersia tradiderunt. Nec verò tantum armis, & in campis, sed consiliis & domi quoque intra urbem cum rege Pyrrho dimicatum est. Quippe post primam victoriam, intellecta Romana virtute, statim desperauit armis, seque ad dolos contulit. nã intemproso cremavit, captiuosque indulgentius habuit, & sine precio restituit, missisque legatis in urbem omni modo annisus est, vt facto fœdere in amicitia recipere-tur. Sed & bello, & pace, & foris, & domi omnem in partem Romana virtus tum se approbavit. Nec alia magis, quàm Tarentina victoria ostendit populi Romani fortitudinem, senatus sapientiam, ducum magnanimitatem. Nec alius pulchrior in urbem,

aut

aut speciosior triumphus intrauit. Ante hunc diē,
 nihil præter pecora Volscorum, greges Sabinorū,
 carpenta Galloꝝ, fracta Samnitum arma vidif-
 ses. Tum autem, si captiuos aspiceres, Molossi, Theſ-
 ſali, Macedones, Brutius, Apulus, atque Lucanus, si
 pompam, aurum, purpura, signa, tabule, Tarentin-
 que lauiticiæ. Sed nihil libentius populus Roma-
 nus aspexit, quam illas, quas timuerat cum turri-
 bus suis belluas, quæ non sine sensu captiuitatis
 submissis ceruicibus victores sequebantur. Post
 Tarentinam cladem, domiti Picentes, & caput gen-
 tis Aſculum, à Sempronio duce; qui tremente in-
 ter prælium campo, Tellurem deam promissa æde
 placauit. Salentini verò Picentibus, additi, caput-
 que his regionibus Brundisium, cum in clyto portu
 Micilio duce, & in hoc certamine victorię pretium
 templum sibi pastoria vltro poposcit. Postremi Ita-
 licorū in fidei munere Vulſini opulentissimi Etruf-
 corum implorantes opem, aduersus eos quondam
 suos, qui libertatem à dominis datam in ipsos ere-
 xerant, translatæque in se republ. dominabantur.
 Sed hi quoque, duce Fabio Gurgite, pœnas dede-
 runt.

8 DOMITA subactaque Italia; populus Rom. *Et quisque*
 Appio Claudio consule, primum fretum ingressus *suis finibus*
 est, fabulosis in fame monſtris, æstuque violentum *contentus*
 Sed adeo non est exterritus, vt ipsam illam ruentis *ruat, ambi-*
 æstus violentiam pro munere amplecteretur, quod *rio non per-*
 velocitas nauium iuuaretur, statimque ac sine mo- *mittit.*
 ra Hieronem Syracusanum tanta celeritate deuic- *Romani Si-*
 cit, vt ille ipse prius se victum, quam hostem vide- *ciliam inua-*
 ret, fateretur. Duellio Cornelioque consulibus e- *dunt.*
 tiam mari congregi ausus est. Tum quidem ipsa ve- *Classis 160.*
 locitas classis comparatæ, victoriæ auspiciū fuit. *nauium in-*
 Interea enim sexagesimum diē, quam cæsa fuerat, *tra sexages-*
 centum sexaginta nauium classis in ancoris steterit, vt *imum diem*
 comparata.

non arte factę, sed quodā munere deorum cōuerſę in naues atque mutatę arbōres viderentur. Proelij vērō forma mirabilis, quum illas celeres volucręſque hoſtium naues, hęc graues tardęque comprehenderent longę plus illis nauticę artis, detorque-
re remos, & ludificari fuga roſtra. Iniectę enim fer-
reę manus, machinęque valide, ante certamē mul-
tū ab hoſte decifę, coactique hoſtes quali in ſolido
decernere. Victor ergo apud Liparam merſa aut

*Prima vi-
ſtoria Rom.
naualu.*

*Duellij am-
bitio.*

fugata hoſtium claſſe, primum illum maritimū egit triumphum. Cuius quoddam gaudium fuit, quum
Duellius imperator non contentus vnus diei triū-
pho, per vitam omnem, vbi à cœna rēdret, præluce-
re funalia, & præcinere ſibi tibias iuſſit, quali quoti-
die triumpharet. Prę tanta victoria, leue huius præ-
lij damnum fuit, alter conſulum interceptus Aſina
Cornelius, qui ſimulato colloquio euocatus, atque

*Pani perſi-
di.*

ita oppreſſus fuit, perfidia Punicę documentū. Ca-
larino dictatore fere omnia præſidia Pœnorum Agri-
gento, Drepanis, Panormo, Eryce, Lilybęque de-
traxit. Trepidatum eſt ſemel, circa Camerinenſium

*Tribuni exi-
mia virtus
exercitus
ſeruat.*

ſaltum. Sed eximia virtute Calpurnij tribuni mili-
tū periculo euafimus. Qui lecta trecentorum mili-
tū manu, inſeſſum ab hoſtibus tumultū occupa-
uit, adeoque moratur hoſtes, dum exercitus omnis
euaderet: ac ſi pulcherrimo exitu, Thermopylarū &

*Scipionis fo-
licitas.*

Leonidę famam adęquauit. Hoc illuſtrior noſter,
quod expeditioni tantę ſuperfuit, & nihil inſcripſerit
ſanguine. Lucio Cornelio Scipione, quum iam
Sicilia ſuburbana eſſet populi Rom. prouincia, ſer-
pente latius bello Sardinia adnexa atque Corſica,
tranſiit Olbiam. ibi Atericę vrbs exicidio incolas
tranſiit, adeoque omni terra & mari Pœnos fugauit,
vt iam victorię nihil, niſi Africa ipſa reſtaret. Mar-
co Attilio Regulo duce, iam in Africam nauigabat
bellum, Nec defuerant, qui in ipſo Punicis maris no-
mine

*Bellum in
Aſicam
vāſlatum.*

mine ac terrore deficerent: insuper augente Minatio tribuno metum, in quem, nisi paruisset, securi districta irruisset imperator. Metus mortis nauigandi fecit audaciam, mox deinde ventis remisque propertatum est, tantumque terrore hostici aduentus fuit Pœnia, v. apertis penè portis Karthago caperetur. Prima enim à Punico littore, quasi arx & specula procurrir. & hæc, & treceta amplius castella vastata sunt. Nec cum hominibus modo, sed cum monstris quoque dimicatum est, quum quasi in vindictam Africæ nata miræ magnitudinis serpens posita apud Bragadã castra vexaverit. Sed omnium victor Regulus, quum terrore nominis sui late circumtulisset, quumque magnam iuventutis, ducemque ipsos aut cepisset, aut haberet in vinculis, classè inque ingenti præda onustam, & triumpho graue in urbem præmisisset, iam ipsam Belli caput Karthaginem urgebat obsidione, ipsisque portis inhætebat. Hic paululum circumacta fortuna est tanta, vt plura essent Rom. virtutis insignia, cuius fere magnitudo calamitatibus approbatur. Nam cœuersis ad externa auxilia hostibus, quum Xanthippum illic ducem Lacedæmon misisset, è viro militiæ peritissimo Regulus victus est, fœdæque clades, Romanisque vsu incognita. nam viuus in manus hostium venit fortissimus imperator. Sed ille quidem par tantæ calamitati fuit, nam nec Punico carcere infractus est, nec legatione suscepta. quippe diuersa, quam hostis mandauerat, cœnsuit, ne pax fieret, nec communitio captiuorum reciperetur. Sed nec illa voluntario ad hostes suos reditu, nec vltimo siue carcere, seu crucis supplicio deformata maiestas. In omnibus admirabilior, quid aliud, quam victor de victoribus? Ad quæ etiã Karthago non cesserat, de fortuna triumphauit. Populus autem Roman. multo acrior intentiorque pro vltione Reguli, quam pro victoria fuit.

R R. ij.

Clypea oppugnata.

Reguli virtus.

Regulus à Xanthippo victus.

Reguli consilia. Quæ ad custodiã fides arriuerunt. Regulus alios omnes præcessisse videtur.

Metelli victoria insignis.

Præda.

Appius visus.

Superstitio vis.

Naufragium classis Karthaginensis.

Atrox pugna naualis.

Catuli de Karthaginensibus victoria.

9 METELLO igitur consule conspirantibus artius Pœnis, & reuerso in Siciliam bello, apud Panormum sic hostes cæcidit Rom. exercitus, ne amplius eam insulam aggredi cogitarent. Argumentum ingens victoriæ centum circiter elephantorum captiuitas. Sic quoque magnas egit prædas, vt gregem illū, non bello, sed venatione cepisset. Appius Claudius consul non ab hostibus, sed à diis ipsis superatus est, quorum auspicia contempserat; ibi statim classe demersa, vbi ille præcipitari pullos iusserat, quod pugnare ab his vetaretur. Marcus Fabius Buteo classem iamiam in Africo mari apud Ægimurū ostium in Italiam vltro nauigantem cæcidit. Quantus tum triumphus tempestate intercidit cum opulenta præda? Classis aduersis acta ventis, naufragio suo Africam & Sytes, omnium imperia gentium, insularumque litora impleuit. Magna clades fuit, sed non sine aliqua principis populi dignitate interceptam tempestate victoriam, & triumphum perisse naufragio constat. Et tamen cum Punica prædæ omnibus promontoriis, insulisque fluitarent, populus Rom. & sic triumphauit. Lutacio Carulo consule tandem bello finis impositus apud insulas, quibus nomen Ægates. Nec maior aliàs in mari pugna, quippe commeatibus exercitu, propugnaculis, armis grauis classis, & in ea quasi tota Karthago, quod ipsum exitio fuit. Romana classis prompta, leuis, & expedita, & quodam genere castrensis, ad similitudinem pugnae equestris, sic remis agebatur quasi habenis, & in hos vel illos (ictus) mobilia rostra, speciem viuientium præferabant. Itaque momento temporis lacerata hostium rates, totum inter Siciliam Sardiniamque pelagus naufragio suo operuerunt. Tanta denique fuit illa victoria, vt de excidendis hostium mœnibus non quæreretur. Superuacuum visum est, in arcem murisque sæuire;

regnum iam in mari esset deleta Karchago. Peracto
 quidem bello Punico, nec dum aliquantulum respi-
 rato, sequitur Liguricum. Nam Ligures hi, in
 Alpium iugis adhærentes, inter Varum Macram-
 que amnem impliciti, dumis siluestribus victitabāt;
 quos pænè maius fuit inuenire, quam vincere. Tui
 siquidem locis & fuga, durum atque velox genus,
 ex occasione latrocinia magis, quam bella faciebāt.
 Itaque quum diu multumque eluderent saltu, viis,
 latebris, Deceates, Oxybij, Euburiates, Iuganni;
 tandem Fuluius latebras eorum igni sepsit, Bebius
 verò in plana deduxit, Postumius ita exarmauit, vt
 vix reliquerit ferrum, quo terra coleretur. Post
 quos mox Galli. Insubribus & his alpium incolis,
 animi ferarum, corpora plusquam humana erant.
 Sed experimentum deprehensum est, quippe virtus
 eorum sicut primo inspecu maior, quam virorum
 est; ita sequens minor, quam feminarum. Alpina cor-
 pora humente cælo educata, habent quoddam si-
 mile niuibus suis. Cum mox caluere pugna, statim
 in sudorem eunt, & leui motu quasi sole laxantur.
 Hi sepe & aliàs, & Viridomaro duce non prius po-
 situros se balthea, quam Capitolium ascendissent,
 iurauerant, factum autem est, & victos eos Amilius
 in Capitolio discinxit. Et quod dux eorum de Ro-
 mano milite prædam Marti suo torquem aureum
 deuouisset, intercepti Iuppiter vorum, & de eius i-
 plius Ariouistinis aliorumque Gallorum torquibus
 aureum trophæum Ioui erexit Flaminius. Rex quo-
 que eorum Viridomarus Romana arma Vulcano
 promiserat. Aliorsum vota ceciderunt. Occiso enim
 eo, Marcellus tertio post patrem Romulū Feretrio
 Ioui arma suspendit. Illyrici autem, id est, Veneti
 seu Liburni sub extremis Alpium radicibus a-
 gunt, inter Arsiam Titiūmque flumen longissime
 per totum Adriatici maris littus effusi. Hi regnante

*Bellum con-
tra Ligures.*

*Bellum ad-
uersus Insu-
bres Gallos.*

*Horum vir-
tus qualis.*

*Clades, &
spolia.*

*Superborum
exordia.*

*Mulier bit-
latrix.*

Teutana muliere populationibus non contenti, licentiae scelus addiderunt. legatos Romanos ob ea, quae deliquerant, iure agentes, ne gladio quidem, sed vt victimas securi percusserunt. Praefectos nauium igni comburunt. Idque quo indignius foret, mulier imperauit. Itaque Gnaeo Fulvio Cernitalo duce late domantur, Africae secures in principum colla, legatorum manibus litauere. Post primum autem Punicum bellum, vix quadriennium requies: ecce alterum bellum, minus quidem spacio, (nec enim amplius decem nouem annos tenens) sed adeo cladum atrocitate terribilius, vt si quis conferat damna vtriusque populi, similior victo sit populus ille, qui vicit. Vrebat nobilem populum mare ablatum, raptae insulae, dare tributa, quae iubere consueuerat. Hinc ultione puer Hannibal ad aram parisi iurauerat, nec morabatur. Igitur Saguntus in causam belli electa est, vetus Hispaniae ciuitas, & opulenta; fidei erga Romanos magnum quidem, sed triste monumentum. Quam in libertatem communi foedere exceptam, Hannibal causas honorum motuum quaerens, & suis & suorum manibus euertit, vt Italiam sibi rupto foedere aperiret. Summa foederum Romanis religio est. Itaque ad auditam sociam ciuitatis obsidionem, memores istius quoque foederis cum Poenis, non statim ad arma procurunt, dum prius more legitimo queri malunt. Interim iam nouem mensibus fessi, fame, machinis, ferro, versa denique in rabiem fide, immanem in foro excitant rogam, dum desuper se suosque cum omnibus opibus suis ferro & igni corrumpunt. Huius tantae cladis autor Hannibal poscitur. Tergiuersantibus Poenis, dux legationis; Quae, inquit, mora est, Fabius. In hoc sinu bellum pacemque porto, vtrum eligitis? Succlamantibus bellum; Bellum ergo, inquit, accipite. Et excussio in media curia togae gremio, non sine horrore, quasi

Bellum Punicum secundum.

Huius occasio.

Initium luctus et osium.

Hannibalis consilium.

Saguntinae ades.

Terribilis legatio.

quasi pleno sinu bellum ferret, effudit. similis exitus belli initiis fuit. Nam quasi has inferias sibi Saguntinorum vltimæ diræ in illo publico parricidio incendiôque mandassent: ira manibus eorum vastatione Italiæ, captiuitate Africæ, ducum & regum, qui id bellum gesserunt, exitio parentatum est. Igitur simul se in Hispaniam mouit illa grauis & luctuosa Punici belli vis atque tempestas, destinatumque Romanis iamdiu fulmen Saguntino igne conflauit; statim quodam impetu raptâ medias fregit Alpes, & in Italiam ab illis fabulosæ altitudinis nubibus velut cælo missa descendit. Ac primi quidem imperus turbo inter Padum & Ticinum valido statim fragore deconuit. Tunc Scipione duce fufus exercitus, saucius etiam ipse venisset in hostium manus imperator; nisi protectum patrem prætextatus admodum filius ab ipsa morte rapuisset. Hic erit Scipio, qui in exicium Africæ crescit, nomen ex malis eius habiturus. Ticino Trebia succedit, hic secunda Punici belli procella desæuit, Sempronio consule. Tum callidissimi hostes, frigidum & niualem diem nacti, quum se ignibus prius oleoque fouissent (horribile dictu) homines a meridie & sole venientes, nostra nos hieme vicerunt. Thrasimenus lacus tertium fulmen Hannibalis, imperatore Flaminio. Ars noua Punicæ fraudis: quippe nebula lacus, palustribusque virgultis tectus equitatus, terga subito inuasit pugnantium. Nec de ditiis possimus queri. imminentem temerario duci cladem prædixerant infidentia signis examina, & aquilæ prodire nolentes: commissamque aciem securus terræ tremor, nisi illum horrorem soli equitum virorumque discursus, & mora vehementius arma fecerunt. Quartum, id est præne vltimum vulnus imperij, Cannæ ignobilis Apuliæ vicus, sed magnitudine cladis emerfit, & sexaginta millium cæde

Exitus initiis similis.

Manibus Saguntinorum multo sanguine parentatum. Crudelitatis effecta.

Prælium ad Ticinũ.

Prælium ad Trebiã.

Ad Thrasimenum pugnatæ meritis merces.

Clades Cannensis.

*Omnia in
exitium in-
feliciis exer-
citus conspi-
rant.*

*Hannibalis
prudentia
bellica.*

*Strages Ro-
manorum.*

*Maharbalis
apophtheg-
ma de Han-
nibale.*

*Maximum
Hannibalis
erratum.*

*Romani re-
spirant.*

patrata nobilitata. Simul in exitium infelicis exer-
citus, dux, terra, cœlum, dies, tota rerum natura cõ-
fensit. Siquidem non contentus simulatis transfu-
gis Hannibal, qui mox terga pugnantium cæcide-
runt, in super callidus aliàs imperator, in patentibus
campis, obseruato loci ingenio, quod & soli aceri-
mus, & plurimus puluis, & eurus ab oriente sem-
per; quasi ad constitutum ira instruxit aciem, vt Ro-
manis aduersus hæc omnia obuertis, quasi secũ cœ-
lum tenens, vento, puluere, & sole pugnaret. Itaque
duo maximi exercitus cæsi ad hostium satietatem,
donec Hannibal diceret militi suo, Parce ferro. Du-
cum alter fugit, alter occisus est, dubiũ yter maiore
animo, Paulum puduit, Varro non desperauit. Docu-
menta cladis, cruentus aliquamdiu Aufidus: p̄s de
cadaueribus iussu ducis factus, in torrente Vergel-
lo: modij duo anulorum missi (sunt) Karthaginem,
dignitatisque equestris taxata mensura. dubiũ dein
de non erat, quin vltimum illum diem habitura fue-
rit Roma, quintũque intra diẽ epulari Hannibal in
Capitolio potuerit. Sic Poenum illũ dixisse Mahar-
balem* Hamilcari ferũt, si Hannibal, quem admodũ
sciret vincere, sic vti victoria scisset. Sed tum quidẽ
illum, vt vulgo dici solet, aut fatum vrbis imperatu-
ræ, aut ipsius mens mala, & auersi a Karthagine dij
in diuersum abstulerunt. Et cum victoria posset v-
ti, frui noluit; relictaque Roma, Campaniam Taren-
tũque perrexit, vbi mox & ipse, & ipsius exerci-
tus ardor elanguit; adeo vt verẽ dictum sit, Capuã
Hannibali Cannas fuisse. Siquidem inuictũ Alpi-
bus, indomitũque armis Capani (quis crederet?)
soles, & repentes fontibus Baie subegerunt.

IO PERMISSVM est interim Romanis respira-
re, & quasi ab inferis emergere. arma non erant,
detracta sunt templis: deerat iuuentus, in sacramẽ-
tum liberata seruituta: agebat ararium, opes suas se-
natus

natus in medium libens protulit: necnon pariter quod in bullis cingulisque & annulis erat, nec quicquam sibi auri reliquerunt. Eques securus exemplū, imitaturque equitem tribus. Denique vix suffecerunt tabulæ, vix scribarum manus, Leuino Marcelloque consulibus, quum priuatorum opes in publicum referrentur. Quid autem in eligendis magistratibus, quæ centuriarum sapientia, cum iuniores a senioribus consilium de creandis consulibus perierunt? Quippe aduersus hostem totiens victorem, tam callidum, non virtute tantum, sed suis etiam pugnare consiliis oportebat. Prima redeuntis, & vt ita dixerim, reuiuiscantis imperij spes Fabius fuit, qui nouam de Hannibale victoriam commentus est, non pugnare. Hinc illi cognomen nouū & reipublicæ salutare, Cunctator: hinc illud ex populo, vt imperij Scutum vocaretur. Itaque per Sannium totum, per Falernos, Gauranosque salus sic maceravit Hannibalem, vt quia frangi virtute non poterat, mora commineretur. Inde Claudio Marcello duce, etiam congregi ausus est; cominus venit & pepulit e Campania sua, & ab obsidione Nolæ vrbes exclusit. Ausus est & Sempronio Graccho duce per Lucaniam sequi, & terga premere cedentis; quamuis cum, ô pudor, seruli pugnaret exercitu (nam hucusque tot mala compulerunt) sed libertate donatos, de seruitute Romanos fecerunt. ô horribilem in tot aduersis fiduciam, ô singularem animū & spiritum populi Romani. tam arctis afflictisque rebus, vt de tota Italia dubitare debuisset, ausus tamen est in diuersa respicere. Quumque hostis in angulo per Campaniam & Apuliam volitaret, mediamque de Italia Africam faceret, eodem tempore & hunc sustinebat, & in Siciliam, Sardiniam, Hispaniamque diuisa per terrarum orbem arma mittebat. Siciliam mandat Marcello. nec diu, restituit.

Ciuium in necessitate constitutorū liberalitas.

Constantia.

Fabius primus reipub. vindex.

Fabius scutum imperij.

Marcellus, ensis.

Magnitudo animorum in Rom.

Recuperata per Marcellum Sicilia.

Archimedes Syracusas defendit ingenio.

Sardinia recepta.

Clades Scipionum in Hispania.

Scipio suorum victor Hispaniam Rom. restituit.

Scipionis castris.

rota enim insula in vna vrbe superata est. Græde illud, & ante id tēpus inuictum caput Syracusæ, quā uis Archimedis ingenio defenderetur, aliquando cesserunt. longē illi triplex murus, toridēmq̃ artes, portus ille marmoreus, & sōs celebratū Arethusæ. Nisi quod hæctenus profuerē, vt pulchritudini victē vrbis parceretur. Sardiniam Grachus arripuit. nihil illi gentium feritas, Infanorūmq̃ (nam sic vocantur) immanitas montium profuere. dænitum in vrbes, vrbeinq̃ vibium Caralim, vt gens contumax uilisque mortis, saltē desiderio patrij soli domaretur. In Hispaniā uero missi Gnæus & Publius Scipiones, pæne totam Pœnis eriperunt prouinciam. Sed insidentes Punica fraudis insidiæ, alterum ferro castrametantem, alterū quum euassisset in turrim, cinctum facibus oppresserunt. Igitur in vlionem patris & patrii missus est cum exercitu Scipio, cui iā grande nomen de Africa facta decreuerant. Bellatricem illam uiris, armisque nobilem Hispaniam, illā feminarium hostilis exercitus, illam [iam] Hannibalis eruditicem, incredibile dictū, totam à Pyrenæis montibus, in Hærculis columnas, in Oceanum recuperauit. Eodem quidem die, quo obsessa est Karthago, capta est, nescio citius an felicius; quā facile, vel vna probat; omēnque Africanæ uictoriæ fuit quod tā facile victa est Hispaniæ Karthago. Certū est tamen, ad profligandā prouinciam maxime profecisse ducis sanctitatem; quippe qui captiuos pueros puellâque præcipuæ pulchritudinis barbaris restituerit, ne in cōspectum suum quidem passus adduci, ne quid de uirginitatis integritate deliberasse saltem oculis uideretur. Hæc in diuersa ferrarū populus Romanus. nec ideo tamen uisceribus Italiæ inhaerentem submouere poterat Hannibalem. Pleraque ad hostem defecerant, & dux acerrimus cōtra Romanos Italicis

leis quoque viribus utebatur. Iam tamen eum ple-
 risque opidis & regionibus excussere Romani. Iam
 Tarentum tulerant, iam & Capua sedes, domus, &
 patria altera Hannibalis tenebatur. Cuius amissio
 tantum Pœno duci dolorem dedit, ut inde totis vi-
 ribus Romam conuerteretur. O populum dignum
 orbis imperio, dignumque omnium favore & admi-
 ratione hominum ac deorum, compulsus ad vlti-
 mos metus ab incepto non desistit, & sua de vrbe
 sollicitus, Capuam tamen non obmisit; sed parte e-
 xercitus sub Appio consule relicta, parte Flaccum
 in urbem secuta, absens simul præsenque pugna-
 bat. Quid ergo miramur, mouenti castra a tercio la-
 pide Hannibali iterum ipsos deos restitisse? Tanta
 enim ad singulos illius motus, suis imbrium copia
 effusa est, tantorum ventorum violentia coorta est;
 ut diuinitus hostem submoueri, non a cœlo, sed ab
 vrbis ipsius mœnibus & Capitolio videretur. Ita-
 que fugit & cessit, & in vltimum se Italiæ recepit
 finem, quum urbem tantum non adortam reliquis-
 set. Siquidem ab Hispania Hasdrubal frater Han-
 nibalis cum exercitu nouo, nouis viribus, noua bel-
 li mole veniebat. actum esset proculdubio, si vir ille
 cû fratre se iunxisset. Sed hunc quoque râtum, quod
 ab Alpe descenderat, apudque Metaurum castra
 metantem Claudius Nero cum Lioio Salinatore
 debellat. Nero in vltimos Italiæ angulos submo-
 uerat Hannibalem. Lioius in diuersissimam par-
 tem, id est in ipsas nascentes Italiæ fauces signa
 conuerterat. Tanto, id est, omni, qua longissima est
 Italia, solo interiacente, quo consilio, qua celerita-
 te, consules castra coniuxerint, inopinatumque ho-
 stem collatis signis oppresserint, neque id fieri Hân-
 nibal senserit, difficile dictum est. Certè Hannibal re-
 cognita, quum proiectum fratris caput ad sua castra
 vidisset; Agnosco, inquit, infelicitatem Karthaginis.

*Hannibalis
 aduersa for-
 tuna.*

*Fortissimû
 Rom. facin-
 nus.*

*Reipublica
 Romana
 statuta à Nu-
 mine conser-
 uatur.*

*Hasdrubal
 à Rom. ca-
 sus.*

*Consulum
 miram cele-
 ritatem et
 gloria insi-
 gnis comita-
 ta est.*

Hæc fuit illius viri non sine præfagio quodam fati imminentis prima confessio. Iam certum erat, Hannibalem etiam ipsius confessione posse vinci; sed tot rerum prosperarum fiducia plenus populus Romanus magni estimabat, asperrimum hostem in sua Africa debellare. Duce igitur Scipione in ipsam Africam tota mole conuersus, imitari cœpit Hannibalem, & Italiæ suæ cladēs in Africa vindicare.

*Translatum
in Africam
bellum.*

*Scipionis
res in Afri
ca gestæ.*

Quas ille, dii boni, Hædrubalis copias fudit? quos Syphacis Numidici regis equitatus? quæ quantæque vtriusque hostis castra facibus illatis, vna nocte deleuit? denique iam non à tertio lapide, sed ipsas Karthaginis portas obsidione quatiebat: sic factum, vt inhærentem atque incubantem Italiæ extorqueret Hannibalem. Non fuit maior sub imperio Romano dies, quam ille, quum duo omnium & antea & postea ducum maximi duces, ille Italiæ,

*Prælium ad
Zamam.*

*Scipionis &
Hannibalis
colloquium
ante pugnam.*

hic Hispaniæ victor, collatis cominus signis, direxere aciem. Sed & colloquium fuit inter ipsos de legibus pacis. Itererunt diu, mutua admiratione defixi: vbi verò de pace non conuenit, signa cecinere. Constat vtriusque confessione, nec melius instrui aciem, nec acrius poruisse pugnari. Hoc Scipio de Hannibalis, Hannibal de Scipionis exercitu prædicauerunt. Sed tamen Hannibal cessit, præmiũque victoriæ Africa fuit: & secutus Africam statim terrarum orbis.

*Transficiunt
in Græciam
Rom contra
regem Ma-
cedonum.*

II POST Africam iam vinci neminem puduit, sed æquo iure vbique subacti. Primum igitur Leuino consule populus Romanus Ionium mare ingressus, tota Græciæ litora, velut triumphante classe peragrauit. Spolia quippe Siciliæ, Sardinia, Africa præferebat, & manifestam victoriam, quam nata in prætorialis puppi laurus pollicebatur. Aderat sponte in auxilium Attalus rex Pergamenorum, aderant & Rhodij, nauticus populus, quibus à mari consul, à ter-

à terris omnia equis virisque quatiebat. Bis victus, bis fugatus rex Macedonum, bis exutus castris, quum tamen nihil terribilius Macedonibus fuit ipso vulnerù aspectu, quàm lamen non spiculis, nec sagittis, nec vilo Græculo ferro, sed ingentibus pilis, nec minoribus adacta gladiis vltra morem patebant. Enimvero Flaminio duce, ad inuios antea populo Romano Chaonum montes, Sauùmque amnem per abrupta vadentem, & ad ipsa Macedonia claustra penetratum victoria fuit. Nam postea nunquam ausus congregi rex, ad tumulos, quos Cynocephalos vocant, vno, ac ne eo quidem iniusto prælio opprimitur. In Numidia tunc amici populi Romani regnabant. Sed Iugurtha contra se bellum mouit Romanorum, propter necem Adherbalis & Hiempsalis Micipsæ liberorum, expugnatæque est primum à Metello consule, dehinc à Mario Numidia domita. Mauritaniam verò Sochoris tuebatur, sed quum collectio omnium Maurorum facta est, Iubas rex videns quæ pugna fuisset successio, mox superatù sese sensit. veneno hausto defecit, omnisque Mauritania Romanis subacta. Tripolis nanque, & vtraque Mauritania, Sicifensis, & Cæsariensis, similiter Romano iuri, ceterorum formidine tactæ, vltro se subegerunt. Hispanias quamuis vt superius diximus, Saguntina clades ab amicitiiis Romanorum segregasset, Scipio tamen eos tam gratia, quàm virtute rursus coniunxit Romanis, rursumque resistentes Sylla consul sedauit. Celiberos similiter cum Numantinis aduersus Romanos insurgentes, Scipio iunior sedauit, compefcuit, atque pænè subuertit. Cantabri & Astures consili montium suorum munimine, dum resistere moliantur, plenissimè demoliti sunt, & in prouinciam redacti. Tarraconenses, Lusitani, Galleci, Carthaginensij, & Seticania: contra promontorium Afri-

*Macedoniâ
antiqua
virtus.*

*Philippus
rex vincitur.*

*Numidæ su-
perati.*

*Mauritania
subacta.*

*Hispania
Romanis re-
conciliata.
pernicaces
populi suba-
cti.*

*Epirus domi
ta.*

*Macedonia
in formam
provincia
reducta.*

*Gentio rex
Illyriorum
victus.*

*Pannonia
occupata.*

*Bella sub
diuersis im-
peratoribus
in Pannonis
& finitimis
provinciis
gesta.*

ca sita, omnes vno pæne prælio superate, & in pro-
uincias Romanas descriptæ sunt. Epirotæ, qui in
Illyrico quamuis cum Pyrrho rege suo contra Ita-
liam conspirassent, tamen primum pacem moliti, se-
cundò ac tertio rebellantes, cù Achuis & Thessä-
lis edomiti, Romano iugo subacti sunt. Macedonia
nanque primù sub Philippo, deinde sub Perseo, ter-
tio sub Pseudophilippo arma contra se prouocauit
Romana, oppressâque primo Flaminiò consule, se-
cundo a Paulo, tertio a Metello superata, colla sub-
misit, Romanâque provincia facta. Illyriam autem,
cum Gentione suo rege, Macedonibus auxilianti-
bus vicit Romanorù Lucius prætor, & in provin-
ciâ redegit. Dardanos, Mœthosque Curione primù
proconsule domuit, primusque omnium Romanor-
um Danubium amnem usque profectus, cuncta ei-
us loca vastauit. Pannoniarum quoque regem in
certamine superans, idem Lucius redegit in pro-
uinciam vtrâque Pannonias. Amantinos autè qui
inter Sauum Drauümque flumina insident, rege eor-
um interempto, ipsa vice Romanam fecit provin-
ciam. Marcomanni & Quadi in illa Valeria, quæ in-
ter Drauü Danubiümque interiacet, ab eodè tunc
ductore oppressi, sinésque inter Romanos & barba-
ros ab Augusto per Vindeliciâ, Noricum Mæsiâm-
que dispositi. Daces autè post hæc iam sub imperio
suo Traianus Decebalo eorù rege deuicto, (in) ter-
ras vltra Danubiüm, quæ habent decies centù mil-
le passus, in provinciâ redegit. Sed Galenus eos, dũ
regneret, amisit; Aurelianusque imperator, euoca-
tis exinde legionibus, in Mæsia collocauit, ibique
aliquâ partem Daciam mediterraneâ, Daciamque
Ripensem constituit, & Dardaniâm iunxit. Illyri-
cus autem cuncta per partes quidem & mēbra deu-
icta, ad vnum tamen corpus aptata est, quæ habet
intra se provincias decē & octo. hæc sũt, Norici, duæ
Panno-

Pannoniæ, duæ Valeriæ, Suevia, Dalmatia, Mæsia superior, Dardania, Daciæ duæ, Macedonia, Thessalia, Achajia, Epiros, Præuales, Creta, simul decem octo. Thracias autem non aliter, nisi occasio Macedonici belli, fecit aggredi. Diri nanque homines, omniumque gentium ferocissimi sunt Thraces, quorum sauitiam pariter habent & Scordisci, & Erimontij, Asticique, ob quorum immanitatem Romani multa & grauiam pertulerunt, crebrisque certaminibus exercitus casus. Ad postremum a Marco Claudio & ipsi subacti, & loca eorum in prouincia redacta, iugum exceperunt Romanum. Nam Marcus Drusus intus eos in montibus eorum contriuit, Minutius in Hebro amne eorum multos extinxit & vicit. Rodopeni per Appium Claudium deuicti sunt, & ciuitates maritimas Europæ, quæ dudum Romane fuissent, & postmodum rebellassent, Marcus Romanis subegit. Lucullus siquidem primus in Thracia contra Besios pugnas, eos qui in fortitudine famaque præstant, deuicit; Erimontiosque debellans, Pulpudenam quæ nunc Philippopolis, & Vstudam, quæ Adrianopolis vocatur, in Romanorum redegit dominium. Similiter & capiens ciuitates, quæ litore Pontico inhærebant, id est Apolloniam, Galatam, Parthenopolim, & Tomos Istri, omniaque loca vsque ad Danubium subdens, Scythis Romanorum ostendit virtutem. Hactenus ad partes occidentuas, nunc quæ in Eoa plaga sunt percurramus. Primum quidem in Asia locum Romani hereditario iure inuenerunt. Nam Attalus rex, amicissimus populi Romani, humanis rebus excedens, per testamentum suum Romanos suo in regno heredes constituit, quod pæne non ante Romanus populus adiit, nisi & suo labore vicina loca cepisset, id est Lydiam, Cariam, Hellepontum, ytramque Phrygiam. Nam Rhodus opinatissima insula, & totius Adriæ insularum

Thracia in diuisionem uere.

Thracum ferocitas.

Besii à Lucullo deuicti.

Alia eiusdem præclara uirtutis.

Bella ad Orientem.

Attalus pop. Rom. heredem instituit.

*Asiâ Rom.
occupant.*

*Bithynia te
stamento
Rom. reli-
ctâ.*

*Nobilis mu-
lieris egre-
gum faci-
nus.*

*Galatia &
Cappadocia
à Romanis
subactâ.*

*Romani om-
nibus succe-
dunt: tandè
Romanis
omnes succe-
sere.*

metropolis pænè cum omnibus Cycladibus arma
pertimescens Romana, iam dudum se fœderatam,
populo illi coniunxerat, & nauali bello solatia con-
donabat. Cum quibus Seruilius procôsul directus,
quasi piratico bello, obrinuit tamen Pamphyliam,
Lyciam, Pisidiâque deuicit, fecitque prouincias,
Bithyniam verò Nicomedes rex moriens, testamé-
tali voce reliquit. Gallogræciam autem, id est Ga-
latiam Syriaci belli ruina conuoluit. Fuit nanque
inter auxilia regis Antiochi. an fuisset cupidus triû-
phi Mumius, dubiû est. Dubiis nanque præliis fusi
fugatique sunt, quâuis sub aduentu hostis sedibus
relictis in altissimos se môres recepissent. colonos
abegit. Olympû tecti sago & magaba infederant.
Vtrumque fundis sagittisque detracti, in perpetuâ
se pacem dederunt: sed alligati miraculo, quodam
fuere, quum cathenas morsibus & ore tentassent,
quum offricandas in vices fauces præbuisent. Nâ
Orgiagontis vxor à centurione stuprum passa, me-
morabili exemplo custodiam euasit, reuulsûmque
adulteri caput ad maritum reportauit. Deiorarum
siquidem amicum senatus præfecit Galatiæ, sed
posthæc Cæsar eos redegit, prouinciâque fecit.
Cappadoces quoque sub Epaphra rege constituti,
primû per legatos suos Romanorum amicitias
petierunt, dehinc Ariobarzane rege succedente, &
à Mithridate expulso, vtrò se Romano seruitio tra-
diderunt, magnâque ciuitatem suâ Mazacam in
in honore Cæsaris Cæsaream appellauerunt. Post
hæc iterum sub Claudio imperatore rex eorû Ar-
chelaus Romam adueniens, quasi amicus populi
Romani, ibique defunctus, testamentali voce Cap-
padociam Romanis dedit, & sic iam ex integro in
prouinciâ facta est. Pontus à Pompeio deuicta, cû
suo rege Mithridate, & facta prouincia est. Paphla-
goniæ Pylemenes rex amicus populi Romani à
multis

multis dum inquietaretur, Romanorum petiit auxiliū. Se quoque dum de inimicis vlcisceretur, defunctus, Romanos per testamentum hæredes reliquit. Hactenus intra Taurum. nunc vltcrius transgrediamur, & quæ patriæ, aut quibus subiugantibus populo Romano coniunctæ sint, memorabimus. Antiochus Syriæ fortissimus rex magnū apparatus belli contra populum Romanum commouit, trecenta milia siquidem Armatorum, curūque falcatos, quā plures elephantos, innumeros turritos, & instar muralis in acie ordine sitos, cui obuiauit Scipio Africani Scipionis frater in Asia ad Magnesium ciuitatem. commissūque prælio, Antiochus victus est, percussūque fœdus cū Romanis, ab Asia discessit, & vltra Taurum ex senatus consulto regnare permissus est, filioſque eius in obſidatu Romę deductos post patris obitum regnare genitali loco concessum. Cilices cum Isauris piratæ effecti, & in mari magno sæpè latrocinia concitantes, à Seruilio proconsule victi & prostrati sunt. hic quoque Seruilius, primus Romanorum Tauri iugum peruium fecit, triumphansque de eorum spoliis, Isauricus & Cilicus vocatus est.

*Antiochus
victus &
spoliatus.*

*Cilices &
Isauri vi-
cti.*

12 CYPRVM Cato classe nauigera directus inuauit. Cypris negantibus habere se aliquid, magnas illic opes reperit, proſcriptionibusque multauit. Quod non ferens Gnosius rex eorū, veneno hausto semet occidit, & sic Cyprus Romana facta prouincia. Lybiam, id est Pentapolim totam, primo illo Ptolemæo Romanis sub libertate concessam, tamē resistentes dehinc, Appionis cōsiliū populo Romano subdidit. Ægyptus omnis ab amicis Romanorum, id est Lagitis per Ptolemæos possessa, posthæc Cleopatra & Antonius iure proprio vindicantes, & se, & illam amittunt. Montes verò Armenia primū per Lucillum Romana arma vi-

*Cyprus in
provincia
formam re-
data, rege
violenta
morte su-
blato.
Libya.*

Ægyptus.

Armenia.

*Bellica am-
bitio ut i-
gnis omnia
inuadit.*

Syria.

Parthia.

*Mesopota-
mia.*

*Pompeij res
in Asia ge-
stæ.*

*Mithridatu
mors.*

*Tigranes re-
gno exitus,
& partim
restitutus.*

derunt, per quem & (in) Osroene & Saracenorum phylarchi deuicti, Romanis se dederunt: Mesopotamiámque idem ipse, Nisiben quoque urbem inuasit. Post quem Pompeius eadem loca ingrediens, Romano confirmauit imperio. Syria Comagenem iusto prælio Tigrane deuicto inuaserat. Arabes & Palestini eodẽ Pompeio ductante deuicti sunt. Babylonij autem crebro concertantes, sepe numero uicti, nunquam tamen ad integrum domiti sunt. Quos tamen primùm Lucius Sylla proconsul sub Arsace eorum rege deuicit, ab eoque rogatus per legatos pacem concessit. Secundo dum Lucius Lucullus à Pontico regno Tigranem regem Armeniæ cum decem & octo millibus superatũ expelleret, omni Armenia inuasa, ad Mesopotamiam venit, ibi Nisiben cum fratre regis Parthorum cepit, æqua forte Persidem cupiens deuastare, nisi Pompeius à Senatu directus, ei aduenisset successor. Hic etenim Pompeius ilico ueniens, mox nocturno prælio in minori Armenia super Mithridatem irruens, xliij. milia Armeniorum eius prosternens, castra succendit. Vnde Mithridates cum vxore & duobus satellitibus fugiens Bosphorũ uenit, nimitiãque desperatione detentus uenenum accepit. Sed dũ nec sic mors ei accederet, alterũ e duobus satellitibus rogauit, ut se perimeret. Pompeius autem in maiori Armenia dum persequeretur Tigranem, contra Romanos auxilium commodantem, ille in Artaxata urbe regno deposito, ultra diadema suũ Pompeio obrulit: sed Pompeius pietate ductus, ultra minorem Armeniam ei concessit regnare, auferens ab eo Mesopotamiam, & Syriam, partemque Phœnicis cum Armenia. Nam Bosporanis Colchisque Aristarchum regem Pompeius præposuit, Albanosque insequens, Orodem regem eorum tertio superauit, ad postremũ rogatus, pacem concessit.

Hiberiam

Hiberiam similiter cum Artace rege in deditione excepit. Sarracenos Arabasque exsuperans, Hierosolymam inde captiuauit. Cum Persis foedere percusso, reuertens Dasnensem agrum Antiochenis concessit ob nimiam loci amoenitatem pro munere. His & aliis rebus in Syria bene gestis, vnus foedauit avaricia. Nam Crassus consul, dum Parthico inhiat auro, vndecim legiones pæne cum suo capite amisit. Cuius in cõspectu & filius hostilibus telis effossus, & ipse peremptus, caputque eius præcisum cum dextera manu, ad regem reportatum ludibrio fuit, neque indigno. Aurum ei liquidum in rictum oris infusum est, vt cuius animus auri arserat cupiditate, eius etiam mortuum ex sanguine corpus auro vreretur. Reliqui verò infelicis exercitus, quò que inque rapuit fuga, in Armeniam, Ciliciam, Syriamque distracti, vix cladis tantæ nuncium retulerunt. Hac ergo clade altius Parthi animos eleuantes, per Pacorum ducem Syriam inuadunt, ducemque Labinium, quem dudum ceperant, exercitui præponentes, contra socios, id est Romanos, in prælio dirigunt.

Sed Ventidius Bassus Parthos sub vtroque duce, Syriam populates, superatos effugat, Labiniumque interfecit; Pacorum verò regium iuuené telis vndique circumseptum extinxit, moxque capite eius dempto & circumlato per vrbes, quæ descieuerant, Syriam sine bello recepit. Sic Crassianam cladem Ventidius Pacori capite, Labiniumque morte peflauit. Nec sic contectus populus Romanus, Crassianum interitum obliuisci, inde adhuc læuit in Parthos. Nam Marcus Antonius, in Mediam ingressus, contra eos arma commouit, ibi superans eos, deinde cum duabus legionibus in eadè hieméque correptus, vix in Armeniam Parthis sequentibus fugit, ibique ereptus est. Sub Augusto dehinc

SS. ij.

Crassi exercitium, Auaritia merces.

Romanorum ingens clades.

Ventidij res gesta.

Crassianæ cladis ultio.

Armeniorum & Parthorum adu. Romanos bella.

Octauiano Armenij cum Parthis commixti, per Claudium Cæsarem nepotem Augusti ocyus superantur. Armenij siquidem vtilius rati, Romanorū amicitia recōciliari; & proprias sedes incolere, quā quum Parthis coniuncti, & sedes perdere, & Romanos infestos habere. Sic quoque dū in partibus oriētalium Romanus laborat exercitus, occiduae plagae infestae sunt. Norici, qui in Alpibus Noricis habitantes, credebāt quasi in Rupes & niues bellū non posset ascendere: sed mox omnes illius cardinis populos, Brēnos, Teutones, Senones, atque Vin delicos, per eūdem Cæsare gladio Romanus vicit exercitus. Quae tamen fuerit Alpinarum gentium feritas, facile est vel per mulieres ostendere, quae deficientibus telis, infantes suos afflictos humi, in ora militum aduersā miserunt. Nec minore his saevitia, Illyrici pariter accenduntur. Contra quos Augustus e vicino egressus, pontē, vnde aquam transfiret, fieri imperauit. Dūmque aquis & hostibus ad ascensum milites turbarentur, securū ipse rapuit, & viam primus ingressus est. Tū agmine secuto, cum subruptus multitudine pons succidisset, faucibus manibus & cruribus, speciosior sanguine, & ipso periculo angustior, terga hostiū cecidit. Pannonij verò duobus saltibus, tribus fluuiis, Drauo, Sauro, Histrōque vallantur, contra quos Duenniuū misit, qui eos plus feliciter vicit, quā eorū flumina cursu rapido currant. Dalmatē similiter syluis cōmanentes, plurimam partem latrocinando vastabāt: ad quos edomandos Iubiū mandat, qui efferum genus fodere terras cōegit, aurūque e venis repurgare. Moesi verò quā feris, quā truces erant? vnus ducū ante aciem postulato silēcio; qui vos estis? inquit. Responsum est, Romani gentium domini. Et ille, Ita fiet inquit, si nos viceritis. Sed mox ad bellum ventum est, nec classicum audire valuerant. sic à Marcio

*Bella Rom.
in Germania
sub Augusto.*

Illyrici vici.

Pannonij.

Dalmata.

*Maeorum
ferocia superata.*

cio superati sunt. Thraces antea sæpe, tunc tamen Romæ Talca regnante sibi à Romanis desciscunt.

Nā hic barbaros & disciplinæ & signis militaribus assuefecerat: sed a Pisone perdomiti, in ipsa captiuitate rabiem ostendebant. nam catenas, quibus ligati erant, morsibus vellicantes, feritatem suam ipsi puniebant. Daciam quoque vltra Danubium sitam, exindēque sæpius elatos, gelato Danubij al-

ueo, ad furta in Pannoniam transeuntes, Lentulo misso, vicit, expulit, atque subegit. Sarmatas quo-

que per eundem Lentulum vltra Danubium pepulit. Qui nihil aliud, vbi degunt, præter nives pruinaſque, & sylvas habet, tantāque barbaries in illis est, vt nec intelligant pacem. Marmaridas verò, &

Garamantes in orientali hiemali plaga per Quirinum subegit. Germanos, Etallos, Britones, Hispanos, Hiberos, Astures, Cantabros occiduali axe ia-

centes, & post longum seruitium desciscentes, per se ipse Augustus accedens rursus seruire coëgit, Romanisque legibus viuere. Cleopatra verò Alexandrinorum regina ex genere Lagitarum, Pto-

mæorumque successor, prius contra viri sui Ptoemæi insidias Caium Iulium Cæsarem interpella-

uit, qui ob stupri (vt perhibent) gratiam, regnum eius confirmauit, ipsamque in urbem cum magna pompa deductam, Alexandria permisit regnare.

Cassius Iudæa capta templum spoliavit. Occiso verò in curia Romæ Cæsare Iulio, nepos eius Augustus suscepit principatum, quem Antonius, dum inuideret, nihilque lædere posset, urbem Romam ingreditur, & ad partes Ægypti, quasi Romanæ prouisor reipublice, accedit. Ibi iam viduam à viro regnantem reperiens Cleopatram, se quoque cum

illa confocians, ccepit sibi dominationem parare. nec tacite, sed patriæ, nominis, rogæ, fascium oblitus, in monstrum illud vt mente

SS. iij.

*Thracum
defectio.*

*Feritas &
captiuitatis
impatitiã.*

*Sarmata
efferi coer-
citi.*

*Populi ad
Orientem &
occiduum so-
lem subacti
ab Augusto.*

*Cleopatra
surpissimis
artibus re-
gnum Ægy-
pti retinet.*

*Antonius
Cleopatram
ducit uxorem.*

*Eiusdem ma-
res degener-
res.*

*Antonius
et Cleopa-
tra uisiti &
occisi.*

*Qui turpi-
ter uixerat,
turpinus pe-
reant.*

*Finis bello-
rum Augu-
sti.*

*Eiusdem elo-
gium.*

*Augustus
Ianium gemi-
num clau-
dit, censum
agit orbe pa-
cato, tunc
rex pacis
apparet.*

tique descuerat. aureus in manu baculus, in late-
re acinaces, purpurea vestis ingentibus obstricta
gemmis. Diadema deerat, ut regina rex & ip-
se frueretur. Quod Augustus Cæsar audiens, à
Brundisio Calabriae, in Epirum, ut eum à cœpta re-
moueret tyrannide, transferat. Nam Antonius om-
nino Actiacum litus iam classibus obfidebat. Sed
mox ubi ad prælium ventum est, & Cæsaris clas-
sis illius cœpit turbare nauigium; prima mox fuga
regina cum aurea puppi, ueloque purpureo in al-
tum se dedit. Mox securus Antonius, sed instat ues-
tigis eorum Cæsar. Itaque nec præparata in O-
ceanum fuga, nec munita præliis utraque Ægy-
pti cornua Paretonium atque Pelusium profuere.
Prope fuere, prope manu tenebantur. primus fer-
rum occupauit Antonius, regina ad pedes Augusti
prouoluta tentauit oculos ducis. frustra quidem,
nam pulchritudo intra pudicitiam principis fuit.
nec illa de uita, quæ offerebatur, sed de parte regni
laborat. Quod ut desperauit à principe, seruarique
se triumpho cognouit; incautiorem nacta custo-
diam, in mausoleum se regum recepit, ibique ma-
ximos, ut solebat, cultus induta, in referto odori-
bus folio, iuxta suum se collocauit Antonium, ad-
motisq; ad uenas serpentibus, sic morte quasi som-
no soluta est. Hic finis bellorum Augusti Cæsaris,
tam cum ciuibus, quam cum extraneis. Sic quoque
Augustus, ut Cæsar Octauianus; quo nullus impe-
ratorum in bellis felicior, nec pace moderatior fuit,
ciuilissimus in omnibus, qui ab oriente in occiden-
tem, à septentrione in meridiem, ac per totum O-
ceani circumulum, cunctis gentibus una pace compo-
sitis, Iani portas ipse tunc clausit, & censum Romæ
cum Tiberio cogitans, inuenit hominum nonagies
trecenta septuaginta milia, omnemque orbem uen-
ientis Iesu Christi natiuitate, pacatū censerī præ-
cepit,

cepit, regnavitque annos quinquaginta sex: sed imperio eius secundo ac quadragesimo anno, Dominus Iesus Christus ex spiritu sancto ac Maria virgine deus verus ac homo verus nasci dignatus est. quatuordecim residuos annos post domini adventum corporali presentia, in pace regnans, & ipse singularem obrinuit principatum, & posteris eandem imperij potestatem, cum suo nomine Augusti derelinquens, rebus excessit humanis. successorem relinquens Tiberiū priuignum suum.

13 TIBERIVS Augustus Cæsar regnavit annos viginti tres, qui multos reges ad se blanditiis euocatos, nunquam ad propria regna remisit, in quibus & Archelaum Cappadocum regem. Cuius & regno, postquam defunctus est, in prouinciam verso, Masacam ciuitatem eius de nomine suo Cæsaream vocitauit. huius vero annos xvij. dominus noster Iesus Christus sub Pontio Pilato in Iudæa carne passus est, non deitate. Caius Cæsar cognomento Caligula regnavit annos tres, menses decem. hic namque Memmium Regulum coëgit, vt uxorem suam sibi lege filiaë coniugem daret, instrumentaque matrimonij vt pater conscriberet. hæc & his similia perpetrans, ut enim & in templo Hierosolymitano Ionis statuam per Gaium Petronium statuës, & in Alexandria Iudæos per Flaccū Anilium præfectum opprimens, postremo a prosectoribus suis in palatio Romæ occisus est, anno ætatis vigesimonono. Claudius dehinc huic succedens, regnavit annos tredecim, & menses nouē. se-
cit etiam hic Claudius expeditionem in Britannia insulam, quam iã nemo ante Iulium Cæsare, neque post eū quisquã adire ausus fuerat, [exercitū duxit] ibiq; sine vilo prelio ac sanguine, intra paucissimos dies, plurimã insule partē in deditiōe recepit. Or-

*Tiberius, 13
rannorum
pedagogus.*

*Caius Caligula, sedisti
ma bestia.*

*Claudius,
Stolidus
princeps.*

*Nero. mon-
strum hor-
rendum ex
omnium
coluuiæ con-
flatum.*

*In Christia-
nos seuit.*

*Galba, aua-
rus.
Vitellius, gu-
losus.
Ottho, molli-
s in vita, in
morte despe-
rabundus.*

*Vespasia-
nus, Sordidi-
lucris cupi-
dus.*

*Titus, deli-
cia humani
generis.*

*Bellum Iu-
daicum.*

*Domitianus
crudelissi-
mus. & im-
purissimus
nebulo.*

chadas autem insulas intra Britanniam in Oceano
positas, Romano adiecit imperio. Ac sexto, quo
profectus erat, mense Romam repedauit, ibique
defunctus est annorum sexagintaquatuor. Nero
nepos Caij Caligulae regnauit annos tredecim,
menses octo: rantæque luxuriæ fuit, vt frigidis &
calidis lauaretur vnguentis. Is etenim non solum
quidem non profuit reipublicæ, imò obsuit nimis.
Nam duas legiones in Armenia cum ipsa provin-
cia simul amisit, qui Parthico iugo seruietes, gra-
uem infamiam Romanis dederunt. Iuxta omne sce-
lus & parricidium, quod in proprios parentes com-
miserat, addidit facinus, vt ad instar Troiæ Romã
incenderet, manusque iniiciens in Christianos, per-
secutionem concitat, ipsosque doctores fidei Pe-
trum ac Paulum in vrbe interemit, alterum cruci
affigens, alterum capite plectens. eoque cum dede-
core regno euulso, Galba in Hiberia, Vitellius in
Germania, Ottho Romæ imperium arripuerunt,
omnesque tamen celeri interitu interierunt. Ves-
pasianus apud Iudæam ab exercitu in regnũ ascen-
sus, regnauit annis decem. Nam relicto filio suo
Tito ad expugnationem Hierosolymorũ, ipse Ro-
mam profectus regnauit in pace. Titus filius Ves-
pasiani, idẽmque Vespasianus debellator Iudææ
gentis, regnauit annis duobus, mensibus duobus.
hic nanque secundum Iosephi fidẽ, vndecies cen-
tena millia Iudæorum fame & gladio interemit, &
alia centũ milia captiuorũ publicẽ vendidit. Tan-
tam multitudinẽ in Hierosolymis autem paschalis
festiuitas adunauerat. Domitianus frater Titi, filius
Vespasiani, regnauit annos xv. menses quinque, ran-
tæque fuit superbix, vt se deum ab omnibus pri-
mũ appellari præciperet, multosque nobilium exi-
lio relegans, nonnullosque occidens, de substan-
tiis eorum aureas argenteasque sibi statuas fecit,

manúsque in Christianos iniiciens, Ioannem apostolum & euangelistam, postquam in feruenti oleo missum non potuisset extinguere, in Pathmos eum insulá relegauit, vbi apocalypsim vidit. Cuius crudelitatem non tolerátes Romani, in palatio Romæ interficere statuerunt; omnéque, quod constituerat, irritum fore. Nerua admodum senex regnauit anno vno, mensibus quatuor, qui vt priuata vita leuis, leuior fuit in regno, nec quicquam profuit Reipublicæ, nisi quòd Traianum se viuente elegit. Traianus pænè omnium Imperatorum potior regnauit annis xvij. mensibus vj. hic enim de Dacis Scythisque triumphauit, Hiberósque & Sauromatas, Osdroenos, Arabas, Bosforanos, Colchos edomuit, postquam ad feritatem proruperunt. Seleuciam, & Cresiphontem, Babyloniamque peruasit & tenuit. Necnon & in mari rubro classem, vnde Indiæ fines vastaret, instituit; ibique suam statuam dedicauit, & post tot labores apud Seleuciam Isauriæ profuuió vëtris anno ætatis extinctus est sexagesimo tertio, ossáque eius in vrna aurea collocata, & in foro sub columna posita, solúsque omnium Imperatorum intra urbem sepultus. Adrianus Italiæ de Hispania natus, consobrinæ Traiani filius, regnauit annos viginti vnū. hic pænè nil profuit reipub. nisi quòd dudum subuersas, Alexandriam & Hierosolymam propriis reparauit expensis, nonnullisque in locis publica relaxauit tributa. Hierosolymam siquidem suo de nomine Æliam appellans, nulli Iudæorum ingredi permisit. Nam claret eum inuidum factis Traiani. quia mox vt ei successit, ilicò nulla necessitate faciente, exercitum ad se reuocans, Mesopotamiá, Assyriámque, & Armeniam Persis reliquit, Eufratem fluuiū finem terminúmque inter Parthos Romanósque constitúes. Quo regnante, Aquila Ponticus scripturas de He-

*Nerua, pænè
cificus.*

*Traianus,
princeps bel-
li pacisque
artibus cla-
rissimus.*

*Adrianus,
doctus, am-
bitiosus, &
inuidia mor-
bo laborás.*

bræo transfulit. Adrianus morbo apud Baias quati-
 ente obiit. Antoninus cognomento Pius cum suis
 Aurelio & Lucio regnavit annis xxij. mensibus ij.
 Et si non profuit quidquam Antoninus, nullam ta-
 men læsionē respublica sensit. Defunctus est duo-
 decimo vrbis miliario, in villa Sualoris nuncupa-
 ta, anno ætatis septuagesimo sexto. Regnavit annis
 xix. mense vno. Marcus Antoninus, qui & Verus,
 & Lucius Aurelius Commodus affinitate coniun-
 cti, æquo iure imperium administraverunt. E qui-
 bus iunior contra Parthos arma mouens, magna e-
 git & fortia, Seleuciámq; vrbem eorū cū quadrin-
 gentis milibus accepit pugnatorum. Senior verò
 multis sæpe bellis interfuit, sapiúsque per duces
 suos triumphum reuexit maxima de gēte Quado-
 rum, e quibus cum magna gloria triumphauit. Sed
 vnus in Alteno apoplexiam passus defunctus est;
 alter in Pannonia vrbe periit. Commodus filius
 Antonini regnavit annis tredecim, magnūque
 triumphum de gente reuexit Germanica, & post
 hæc in domo Vestiliani strangulatus defecit. Hel-
 uius Pertinax maior sexagenario, quum præfectu-
 ram ageret, ex senatusconsulto imperator creatus
 regnavit menses sex. Hic etenim obsecrante sena-
 tu, vt vxorem suam Augustam, filiumque Cæsarem
 appellaret; Sufficere, inquit, debet, quod ego ipse
 inuitus regnaui, quum non mererer. Nimis æquis-
 simus, omniumque communis, quem Iulianus iur-
 isperitus in palatio eius peremit, ipseque postea
 a Seuerus occisus est. Seuerus genere Afer, Tripoli-
 tanus, regnavit annis decem & octo, vltusque est
 occisionem Pertinacis in Iuliano, se quoque Pertinacem appellauit. Hic etenim Parthos & Adiabe-
 nos, contra Romanos insurgentes, mirabiliter su-
 perauit. Arabas quoque interiores ita cecidit, vt re-
 gionem eorum Romanam faceret prouinciam. Sic
 quoque

*Antoninus
 Pius corda-
 tus prin-
 cepts.*

*M. Antoni-
 nus philoso-
 phus, erudi-
 tioni fortitu-
 dinem belli-
 cam adiun-
 xit.*

Quadi.

*Commodus,
 in Commodus, si
 quisquam
 alius fuit, &
 tyrannus.
 Pertinax,
 princeps lon-
 giorē vita
 & imperio
 dignus.*

*Iulianus,
 Augusta di-
 gnitatis cor-
 ruptior.*

*Seuerus, ve-
 re seuerus,
 & inter
 multos exi-
 mus.*

quoque triumphans, Parthicus, Arabicus, Adiabenicus dictus est. Hoc regnante Samarites quidam Symmachus, Iudæorum factus profelytus, item diuinas scripturas ex Hebræo sermone, Græca lingua transfudit, suamque condidit editionem, postquam pæne tertio anno securus Theodotion Ponticus, item suam in eodem suo opere editionem scripturarum composuit. Britannicum bellum exortum, vnde Seuerus mirabiliter triumphauit. Antoninus cognomento Caracalla, filius Seueri, regnauit annos septem. Nam ideo hoc nomen nactus est, (eo) quod eiusmodi vestium genera Romæ de manibus erogans, sibi nomen Caracalla, & vesti Antoniana dederit. Sub hoc iterum editio scripturarū diuinarum, quam Quintam vocamus, in Hiericho in dolio reperta est. Hic etenim Imperator, dum contra Perlas mouit prociuctum, in Odroene Edessa defunctus est. Macrinus præfecturam agens prætorianam, Imperator creatus est, regnauitque anno vno, occiditurque ab Archelaide. Marcus Aurelius Antonini Caracallæ filius, templeque Heliogabali sacerdos, imperator factus, anno quarto Emaus in Iudæa constructa, & Nicopolis nominata. Tunc & Africanus egregius scriptor temporum, pro ipsa legationem suscepit ad principē. Sed imperator dum nullum genus obscentatis in regno suo, quod non faceret, prætermittebat; occisus est a tumultu militari, regnauit annis quatuor Alexander Mameæ filius, ignobilis fortunæ existens, adhuc iuuenis, regni moderationem suscepit: moxque contra Xerxem regem Perfarum arripit, mirabiliter de Parthorum spoliis triumphauit. Sub huius item imperio, in Nicopoli Actiaca, id est, Epiro, editio, quæ sexta dicitur diuinarum scripturarum, in dolio reperta est: ipseque Mogontiaci tumultu occiditur militari. Maximinus

*Scripturarū
varia editio
nes.*

*Caralla im-
purus, & par-
ricida.*

*Macrinus
improvidus.
Heliogaba-
lus, impurus
simorum sa-
cile prin-
ceps.*

*Alexāder,
princeps im-
perio dignus
indigno satis
collitur.*

*Maximinus
Gothus, esse
rue gigas.*

genere Gothico, patre Micca, Abaqua Alana genitus matre, sola militum voluntate ad imperium conscendens, bellum aduersus Germanos feliciter gessit. Indè que reuertens, contra Christianos intestina prelia, vix annos tres regnans, Aquileiæ à Pupieno occisus est. Gordianus admodum puer Imperator factus, vix regnavit annos sex. Hic etenim mox vt Romam ingressus est, ilicò Pupienū & Balbinum, qui Maximinum occidentes tyrannidem arripuerunt, occidit: Ianūque geminū aperiens, ad Orientem prouectus, Parthis intulit bellum, indè que cum victoria reuertens, fraude Philippi prefecti prætorij, haud longè à Romano solo interfectus est. Philippus imperiū Impudenter ingressus,

Gordianus, infelix puer.

Philippus, subdolos & sceleratus.

regnavit annis septem. Hic etenim filium suum, id est, Philippum consortem regnificit, ipseque omnium imperatorū Christianus primus effectus est, tertioq; anno imperij sui, festiuitatē Romanæ vrbis millesimo anno, quæ expleuerat, celebravit; vrbemque nominis sui in Thracia, quæ dicebatur Pulendena, Philippopolim reconstruens nominavit. Decius Pannonia inferiore Bubalia natus, occisus Philippis vtrisque, regnavit anno vno, mensibus tribus. armisque in Christianos erectis, ob Philipporum nominis odium, ipse bellantibus Getis cum filio suo crudeli morte occubuit obruto. Gallus &

Decius, Christianorum infensus hostis.

Gallus & Volusianus. Sub his & sequentibus immanis lamina vixit.

Valerianus, Ecclesia hostis superbi, miro modo desicitur.

Volusianus regnauerunt annis duobus, mensibus quatuor. Hi quum aduersum Æmilianum, qui in Mœsia res nouas moliebatur, ex vrbe profecti essent, in Foroflaminij interfecti sunt. Æmilianus verò tertio mense inuasæ tyrannidis extinctus est. Valerianus & Gallienus, dum vnus in Rhetia à militibus, alter Romæ à senatu in imperio leuarentur, regnauerunt annos quindecim. Valerianus siquidem in Christianos persecutione commota, statim à Sapore rege Persarum capitur, ibique seruiture

nitute miserabili consenescit. Gallienus illius exitum cernens, Christianis pacem dedit: sed dum nimis in regno lasciuires, nec virile aliquid ageret, Parthi Syriam Ciliciamque vastauerunt. Germani & Alani Gallias depradantes, Rauennam vsq; uenerunt. Greciam Gothi vastantes, Quali & Sarmatæ Pannonias inuaserunt. Germani rursus Hispanias occupauerunt, idcirco Gallienus Mediolani occisus est. Claudius regnauit anno vno mensibus octo. Qui Gothos iam per xv. annos Illyricum Macedoniamque vastantes, bello adortus, incredibili strage deleuit, scilicet ut in curia ei clypeus aureus, & in Capiroho statua aurea poneretur, occisusque apud Sirmium est. Post cuius mortem Quintilius frater eius à senatu Augustus appellatus, octauo decimo imperij sui die Aquileie occisus fuit. Aurelianus Dacia Ripesi oriundus, regnauit annos quinque, menses sex. Qui mox Tetrico apud Catalaunios prodere exercitu Gallias recepit, expeditioneque facta ultra Danubium, Gothos magnis præliis profligauit, cultoresq; diuini nominis persecutus est. Odenatus Palmyrenus ante ipsum collecta rusticorum manu, Persas de Mesopotamia expellens, ipse ea loca inuaserat. Quo occiso, vxor sua orientis tenebat imperium: contra quam expeditionem suscipiens Aurelianus, apud Hymnas vicum Antiochie superauit, Romæque in triumpho uiuam perduxit. Ac dehinc secundo arripiens expeditionem, inter Byzantium & Heracleam in Cenophurio viae veteris occiditur. Tacitus regnauit annos sex. Quo occiso apud Pontem Florianus suscepit imperium, tenuitque diebus trecentis quinquaginta octo. Similiter & ipse apud Tarsum interfectus est. Probus regnauit annos sex, menses quatuor. Hic Gallos & Hispanos vineas habere permisit. Quo tempore Saturninus magister militum dum ad

Gallienus, mollis, interfectus.

Claudius, fortis, indigno fato sublatu.

Quintilius, imperium salutis & peris.

Aurelianus, fortis & felix in bello infelix Christianorum aduersarius.

Tacitus, laudatus princeps.

Probus, probus, ab improbo milite.

restauracionem Antiochenæ ciuitatis missus fuis-
set, abrepta ibidem tyrannide, mox oppressus est,
& Apamiæ interfectus. Ipse quoque imperator

*Carus, Cari-
nus, Nume-
rianus, mise-
rè viuunt
& percut.*

tur Ferrata, occisus est. Carus cum filiis Carino &
Numeriano regnauit annos vndecim, oriundus
Narbona Galliæ. Hic admirabiliter pæne omni Per-
sæ fide vastata, nobilissimas earum vrbes occupauit,
Seleuciam & Ctesiphontem. Bellum Sarmaticum
feliciter superauit. Ipse quoque Carus super Tigri-
dem animum dum castrametaret, fulmine ictus oc-
cubuit. Numerianus autem oculorum dolore ten-
tus, dum in lecticula ueheretur, foceri sui Apri in-
fidiis occisus est. fœtor cadaueris vix tertio die agni-
tus est. Carinus verò apud Margū in prælio victus
occiditur. Diocletianus Dalmata scribæ filius imper-
ator elatus, regnauit annis viginti. Hic etenim

*Diocletia-
nus, stre-
nuus & lau-
datus, nisi
Christianos
esset perse-
cutus.
Maximia-
nus, verè
Diocletiani
socius.*

mox, vt in regno eleuatus est, ilico Aprum in mili-
tium concione percussit, iurans sine suo scelere il-
lum Numerianum interemisse, & mox in consortio
suum Maximianum Herculium ascieuit. Qui
Maximianus rusticorū multitudine oppressa, quos
Bagandas dicunt, pacem Gallis reddidit. Quo tē-
pore Carausius sumpta purpura, Britannias occu-
pauerat. Narseus rex Persarum Orienti bellum in-
tulerat. Quinquegentianos Africam in festauerāt,
Achilleus Ægyptū inuaserat. Ob quæ Constantius,
& Galerius, ac Maximianus Cæsares assumuntur
in regnum. Quorum Constantius, Claudij ex filia
nepos fuit: Galerius in Dacia, non longe à Sardica
natus. Atque vt eos Diocletianus etiam affinitate
coniungeret, Constantius priuignā Herculij Theo-
doram accepit, ex qua sex liberos procreauit: Gal-
erius autem Valeriam Diocletiani filiam accepit,
vtræque pristina patrimonialia repudiantes. Carpo-
rum siquidem gens tunc deuicta, & in Romanum
solum

*Cæsares
creati.*

solum translata est. Tunc etenim primus omnium imperatorum Diocletianus adorari se ut deum præcepit, & gemmas vestibus calciamentisque inseruit: diademataque in capite ante eum omnes, cum chlamyde tantum purpurea, ut à privatis discernerentur, habebant, & ut iudices ceteri salutabantur. Assumpta ergo unusquisque principum expeditione, Diocletianus Ægypti tyranno octavo mense devicto, provinciam cunctam subegit. Maximianus Herculeus in Africa Quinquegentianos exsuperavit. Constantius iuxta Lingonas vna die sexaginta millia Alemannorum cæcidit. Galerius Maximianus victus primo prælio à Narseo, ante carpentum Diocletiani purpuratus currit. Qua verecundia compunctus, secundo viriliter dimicavit, superavit Narseum, vxores eius abegit ac liberos, & cum debito honore à Diocletiano susceptus est. Postquam victoriam mirabiliter Diocletianus & Maximianus Romæ triumpharunt, præcedentibus sibi liberis vxoribusque regis Persarum, prædâque illa ingenti gentium diuersarum. Sic quoque concitata persecutione in Christianos, Diocletianus in Cappadocia defunctus est. Constantius

*Diocletianus
impietas.*

*Impij florere
nonnunquam
in hoc seculo,
victoribusque
possunt, ut
postea coram
iusto indice
reddantur
inexcusabiles.*

*Aliquot
imp. hic deservantur.*

* * *

Julianus apostata regnavit anno vno, mensibus octo, relictaque Christianitate, ad idolorum cultum convertertus est, multosque blanda persecutione illiciens ad sacrificandum idolis compulit. Ipse quidem vir egregius, & Reipub. necessarius, Parthis ingenti apparatu intulit bellum. Vbi proficiscens, Christianorum post victoriam sanguinem diis suis votavit. Nonnulla Parthorum oppida in deditioem accepit, multaque vi popularis est, castraque aliquandiu apud Ctesiphontem habuit. Vnde

*Julianus
perfidus &
callidus
Apostata.*

Dolo transfuga dolosus perit.

egressus dolo cuiusdam transfugæ in desertâ perductus, cum vrentis ardore solis confectus periret exercitus, ipse tantorum discriminum anxius, dum per vastâ deserti euagatur incautius, ab obuiio quodam hostium equite conto ilia percussus interiit, anno ætatis suæ tricesimo tertio. Post quem sequenti die ab exercitu Iouianus, tribunus domesticorum in regno, ascitus est. Iouianus regnavit menses octo, qui mox necessitate compulsus, Nizibin, & magnam Mesopotamiæ partem Saporî regi Parthorum contradidit, ipsèque odore prunarum prouocatus defunctus est Daclasthamæ, anno ætatis tricesimo tertio.

Iouianus, placidus & Christianus princeps.

Valentinianus & Valens fratres, sed non isdem moribus præditi. Alter nempe Orthodoxus, alter Arianus factus.

14 VALENTINIANVS & Valens regnauerunt annos tredecim, mensibus quinque. Nam Pannonnes erant Cibalienses, vtrinque germani. in Nicomedia tribunatum Valentinianus agebat, qui Imperator creatus, fratrem suum Valentem regni socium assumpsit. Ipse verò egregius, & Aureliano similis moribus, nisi quòd seueritatem nimiam & parcitatem, quidam crudelitatem & avaritiam causabantur. relicto germano Orientali in regno, ipse Hesperium tenuit. Quo tunc regnante, alter Valentinianus in Britannia tyrannidem assumens, in continenti oppressus est. Constantinopoli quoque Procopius quidam contra Valentem insurgens, nihilque præualens, vrbe egreditur, & in Phrygiam salutarè tyrannizans extinctus est, multique partis Procopianæ cæsi atque proscripti. Valens ab Eudoxio Arianorum episcopo suusus & baptizatus, contra Orthodoxos infestus insurgit. Gratianum filium suum Valentinianus Ambianis imperatorem constituit, quem habuit de Seuera priore iugalis; & contra Saxones, & Burgundiones, qui plus octoginta millia armatorum primùm Rheni limbo castrametassent, mouit prociectum, sed apoplexia subitò

Gratianus, princeps illustris, immaturo fato subleuus.

subitò & sanguinis eruptione Brigione defunctus est. Tunc Gratianus Valentinianum fratrem de Iulia Siculo vxore natum, in regnò confortem assumit. Nam Valentinianus senior dudum laudante Seuera vxore sua pulchritudinem Iustine, sibi eam sociavit in matrimonio, legesque propter illà concessit, vt omnes viri, qui voluissent, impunè bina matrimonia susciperent; quia ideo populosa Parthorum gens est, quia hoc apud eos solenne est, & multarum vxorum vnus auditur maritus. Decepta ergo, vt diximus, Iustina Valentinianus edidit ex ipsa quatuor filios, Valentinianũ supradictũ imperatorem, Grata, Iustamque, & Gallã. de qua Gallã dehinc Theodosius imperator, Flacilla defuncta, quæ Arcadium Honoriumque pepererat, Placidia generavit, quæ mater fuit modernæ Valentinianæ iunioris imperatoris. Sed nos ad propositum redeamus. Valens Imperator lege lata, vt monachi militarent, nolentes iussit interfici. quãdo & Theodosius, Theodosij imperatoris postea pater, multique nobilium occisi sunt Valentis infania. Gratianus imperator Alemannorum plus triginta milia apud oppidum Argentalium Gallie in bello prostravit, Galliasque pacavit. Gens Hunnorum super Gothos iruens, certos ex ipsis subiugat, alios fugat. Qui venientes in Romaniam, sine armorum suscepti dispositione, per avaritiam ducis Maximi fame compulsi, rebellat & coacti sunt; superatisque Romanis in congressione, funduntur in Thracias. Contra quos Valens ab Antiochia exire compulsus, in Thraciam proficiscitur, ibique lachrymabili bello commisso, imperator sagitta saucius, in casam deportatur vilissimam, vbi superuenientibus Gothis, igneque supposito, incendio concrematus est. Gothi verò occiso imperatore, iam securi ad urbem properant Constantinopolitanam, vbi tunc Dominica Augu-

Valentinianus senior polygamiam promulgat, sua libertine rapta.

Ex illegitimo coniugio nati.

Intelligit autem, vbi videtur, l. 26. C. de Decurion.

Gothorum bellici conatus.

Valens a Gotho fugatus, in vilis tugurio concrematur.

*Augusta
prudentia.*

sta Valentis vxor multam pecuniam plebi largita, ab vrbis vastatione hostes submouit, regnūque cognati, vsque dum ille Theodosium ordinasset, fideliter vtiliterque seruaui.

*Theodosius,
Ecclesie reli-
giosus propa-
gator, &
Reipub. de-
fensor.*

Theodosius Hispanus, Italicæ diui Traiani ciui-
tatis, à Gratiano Augusto apud Sirmium post Val-
entis interitum, factus est imperator, regnauitque
annos xvij. veniensque Thessalonicam, ab Anato-
lio sancto episcopo baptizatus est; admodumque
ecclesie religiosus enituit propagator, Reipubli-
cæque defensor eximius. Nam Hunnos & Gothos,
qui eam sub Valente defatigassent, diuersis præliis
vicit, atque à praua vastatione cōpescuit. Cū Persis
quoque petitis pacem pepigit. Maximum autē ty-
rannum, qui Gratianū interfecerat, & sibi Gallias
vindicabat, apud Mediolanū vnā cū Valentiniano
imperatore aggreffiens ab Oriente clausit, cepit,
occidit. Eugenium quoque tyrannum atque Arboga-
stem diuino auxilio præditus vicit, deletis eorum
decem milibus pugnatorum. Hic etenim Eugenius
confisus viribus Argobastis, postquam apud Vien-
nam Valentinianū extinxerat, inuasit; sed mox si-
mul cū vita imperium perdidit. Nā occiso Arbo-
gaste desperans, sua se manu peremit: omnibusque
inimicis Theodosius superatis, in pace rebus huma-
nis apud Mediolanum excessit, vtrāque Rempub.
vtrisque filiis quietā relinquens. Corpus eius eodē
anno Constantinopolim allatū atque sepultū.

*Eiusdem
prosperi suc-
cessus ad-
uersus ty-
rannos.*

*Mors placi-
da.*

*Arcadius
& Honorius
filij de gene-
res nobilissi-
mi parētis.*

*Ruffini in-
scritus.*

Arcadius & Honorius fratres, filij Theodosij impera-
toris, vtrumque imperium diuisis tantum sedibus
tenere cōeperunt, id est, Arcadius senior Constā-
ntinopolitanam vrbe[m], Honorius verò Romanam.
Tunc Ruffinus patricius Arcadio insidias tendens,
Alaricū Gothorum regem, vt Græcias deuastaret,
missis clā pecuniis inuitauit. Porro detectus Ruffi-
nus, ab Italiae militibus [&] Arcadio cum Gaina
comite

comite missis, ante portas vrbis detruncatus est. caput eius cum dextera manu Constantinopoli ad ludibrium circumductū, vxorēque eius exfulata, opes cūctas Eutropius spado promeruit. Gildo Africa comes à Theodosio dudū ordinatus, ac si iuuenile regnū vtrumque despiciens, sibi velle cōpit Africam tenere, & à fratre proprio Mascelzer dum se vidisset deiectū, oppressionique vicinū, propria se manu peremit. Gaina verò supra nominatus comes Constantinopoli citiile bellum commouens, totam vrbe igni ferroque turbauit, fugiētsque ad Hellepontum piratico ritu viuebat. contra quem nauali prælio dato, multi Gothorum eius extincti. ipse quoque bello euadens, mox tamen completitur. post cuius oppressionem, Isauri per montem Taurum cursitantes, ingens dispendium Reipubl. impetrarunt. contra quos Narbazapatus directus, maris continuo rependit incommodū. Hesperiam verò plagam in regno Honorij imperatoris primū Radagaisus Scythā cum ducentis milibus suorum inundauit. Quem Huldi & Sarus Hunnorum Gothorumque reges superātes, omnes captiuos, quos retulerant, singulis aureis vendiderunt. Stilico verò comes, cuius duæ filiæ, Maria & Thermātia, singulæ vxores Honorij principis fuere, & vtræque virgines sunt defunctæ, spreto Honorio, regnūque eius inhians, Alanorum Suauorūnque gentes donis pecuniisque illectas, cōtra regnum Honorij excitauit, Eucherium filium suum paganū, & Christianis insidias molientē, cupiens Cēsare ordinare. Qui cum eodem filio suo deiecto, dolo occisus est. Quo anno & Arcadius oriētalīs imperator moriēs post obitum patris annos xiiij. in imperio fuit. Theodosius iunior Arcadij filius loco patris successit in imperio, adolescens egregius, regnauitque annos

*Gildonis de
fectio, bellū,
& violenta
mors.*

*Gaina au-
dacia op-
pressa.*

*Isauri &
Scythæ Ho-
norium ve-
xant.*

*Stiliconū in
generum Ho-
norium con-
spiraciones
& interitus.*

*Theodosius
iunior. prin-
ceps nobilis.*

quadraginta tres. Alaricus rex Vuisigothorum vastata Italia, Romam ingressus est, opesque Honorij Augusti deprædatus, Placidiam sororem eius duxit captiuam. Quam post hæc Ataulfo successori suo, in matrimonium vt acciperet, delegauit. Constantinus tūc quidam Gallis occupatis inuasit imperium. Hostes eius contra eum sauientes, filiumque eius regno priuare cupientes, monachum fecerunt eum. Ipse sanus à Gallia reuertens, statim filium suum Constantem ex monacho Cæsarem ordinauit. Sed mox ipse apud Arelatum, filius eius apud Viennā regnū cum vita amiserunt. Irēmque eorum exitus immemores Iouinus & Sebastianus in Gallis tyrānidem moluntur: sed & ipsi ilicō esse desierunt. Heracleanus post hæc cum septingentis & tribus nauibus armatis ad urbem Romā deprædandam venit, contra quem Marinus comes egres- sus, sic eum perterruit; vt tantum cū vna naui Karthaginē fugeret, vbi mox ingressus interfectus est. Valia rex Vuisigothorum facta pace cū Honorio, Placidiam sororem eius reddidit; quam Constantio patricio, qui eam reuocauerat, in matrimonio iungens, Honorius, rebus excessit humanis. Maximus & Iouinus de Hispaniis ferro vincti, adducti, atque interfecti sunt. Ioānes verò Honorio defuncto regnum Occidentale inuasit. contra quem Placidia creata Augusta, & Valentinianus filius eius Cæsar diriguntur: quem & dolo potius Asparis & Artaburis, quam virtute superauit. Occisōque Ioanne tyranno, Valentinianus Rauennæ imperator à patruēle Theodosio ordinatur, cuius germana Honoria dum ad aulæ decus virginitatem suam cogere- tur custodire, clam misso clientulo, Attilam Hunnorum regem inuitat in Italiam, quūque veniente Attila vorum suum nequireret explere, facinus quod cum Attila non fecerat, cum Eugenio pro- curatore

Placidia, il-
lustris heroi-
na.

Tyrannus
nonnulli op-
pressi.

Valia rex
Gothorum.

Ioannes ty-
rannus.
Valentima-
nus III.

Honoria fl-
gitiosa libi-
do.

curatore suo committit. Quam ob rē tenta à germano, & in Constantinopolim Theodosio principi destinata est. Post hæc tertio anno Valentinianus Imperator à Roma Constantinopolim ob suscipiendam in matrimonium Eudoxiam Theodosij principis filiam venit, datæque pro munere focero suo tota Illyria, celebratis nuptiis ad sua regna cum vxore recessit. Africana prouincia per Bonifacium comitem Vuandalis tradita, à Romano iure subiecta est. quia Bonifacius dum in offensam Valentiniani venisset, malo publico se defendere voluit; scilicet permittitque ab Hispaniis Gizerichò Vandalorum rege, dolum quem conceperat, peperit. Hunnorum rex Attila iunctis secum Gepidis, cum Ardarico, Gotisque & Vualanis, diuersisque aliis nationibus, suis cum regibus, omnem Illyricum Thraciamque, & vtramque Daciam, Mœsiam, & Scythiam populatus est. Contra quem egressus Arnegistlus magister militum Mœsiæ, apud Marcianopolim fortiter dimicauit: eo quoque sub se decidente præuentus est, & nec sic quiescens bellare, occisus est. Marcianus Imperator regnavit annos sex, menses sex. Hic enim mox defuncto Theodosio in regno ascitus, Pulcheriam germanam Theodosij, quæ in palatio matura mulier virginatatem seruauerat, in matrimonio adsumens; regnum, quod delicati decessores prædecessoresque eius per annos fere sexaginta vicissim imperantes minuerant, diuina prouisione sic reparauit, vt exultatio ingens cunctis accresceret. Nam cum Parthis & Vuandalis omnia instantibus pacè instituit, Attilæ minas compescuit, Nomades Blemmyesque Æthiopia prolapsos per Florum Alexandrinæ vrbs procuratorem sedauit, & pepulit à sinibus Romanorum, obitumque Attilæ & Zenonis Isauri interitum, antequam more-

*Eudoxia
Valentiniani III. vxor.*

*Bonifacij
comitis de-
fectio permittit.*

*Attila va-
statiões.*

*Marcianus,
princeps lau-
datus.*

*Pulcheria,
pulcherri-
mis ingenij
dotibus præ-
dita virgo.*

*Marciani
præclara
gesta.*

1036 IORN. DE REGN. AC TEMP.
micorum suorum colla domini virtute calcans,
sexto anno, sextoque mense regnans, in pace quie-
uit. Valentinianus autem occidentalis imperator,
dolo Maximi patricij, cuius etiam fraude Actius
perierat, in campo Martio, per Obtilam & Thran-
sistilam Ætij satellites, iam percusso Cerealio
spadone, truncatus est. Imperium quoque eius-
dem Maximus inuasit, tertioque tyrannidis suæ
mense membratim Romæ a Romanis discerptus
est. Gizericus tunc rex Vandalorum ab Eudoxia
Valentiniani vxore inuitatus, ex Africa Romam
ingressus est, eaque vrbe rebus omnibus exspolia-
ta, eandem Eudoxiam cum duabus filiabus secum
in Africam rediens duxit. Leo Bessica ortus proge-
nie, Asparis patricij potentia ex tribuno militum
factus est imperator. Cuius nutu mox Valētiniani
apud Rauennam Maioranus Cæsar est ordinatus,
qui tertio necdum anno expleto in regno, apud
Dertonam occiditur, locumque eius sine principis
iussu Leonis, Seuerianus inuasit: sed & ipse tyran-
nidis suæ tertio anno expleto, Romæ occubuit.
Tunc Leo Anthemiū, diui Marciani generū, ex pa-
tricio Cæsarem ordinans, Romæ in imperio desti-
nauit, Bigelémque Getharum regem per Ardabu-
rem Asparis filium interemit, Basiliscum cogna-
tum suum, id est, fratrem Augustæ Verinæ in Afri-
cam dirigens cum exercitu, qui nauali prælio Kar-
thaginem sæpe aggrediens, ante eam victus cupidi-
tate, pecuniis vendidit regi Vandalorum; quam in
Romanorum potestatem redegerat. Asparem au-
tem patricium, cum filiis Ardabure & Patriciolo,
Zenonis generi sui instinctu in palatio trucidauit,
occisioque Romæ Anthemio Nepotem filium Ne-
potiani, copulata nepte sua in matrimonio, a-
pud Rauennam per Domitianum clientem suum
Cæsarem ordinauit. Qui Nepos. regno potius
legitimos

*Valentini-
ani iii. mors
violenta.*

*Gizerichus
Romam ca-
pit.*

*Leo ma-
gnus. sub
hoc & sequē-
tibus, varia
in imperio
mutationes
& inclinatio-
nes rerum.*

*Anthe-
mius.*

*Pecunia cu-
piditas ex
imperatore
mancipium
efficit.*

Nepos.

legitimos Glycerium, qui sibi tyrannico more regnum imposuisset, ab imperio expellens, in Salona Dalmatiæ episcopum fecit. Sic quoque Leo Leoné iuniorem ex Ariadne filia nepotem suum in imperio ordinans orientali, anno sui sextodecimo obiit. Leo iunior mox paucis mensibus quum puerile, ordinanter tamen, rexisset imperium; manu sua genitorem suum Zenonem coronans, imperatoremque constituens, rebus excessit humanis.

Zeno natione Isaurus, gener Leonis imperatoris, regnavit annis decem & septem. Hic etenim dum processibus Chalcedone degeret, subito Verina Augusta socrus sua fratrem Basiliscum in imperium inducens, Augustum in vrbe appellavit.

Quod comperiens Zeno, Chalcedone sine aliqua Reipubl. læsione in Isauriam recessit, malens se solum cū Ariadne Augusta exfulare, quam sua causa Reipubl. aliquid ex bellis civilibus incommodum provenire. Quod Basiliscus cognoscens, Zenonisque fuga lætatus, Marcum filium suum Cæsarem ordinavit. Qui perfidia Nestoriana inflatus, multa contra ecclesiam tentavit protinus agere: sed voralente Deo ante inflatus crepuit medius, quam pœnitens stare potuerat. Nam revertens Zeno rursus in regnum proprium, & eum, & patrem, & matrem in exilium oppidi Slemnij provinciæ Cappadociæ destinavit. Vbi quia charitas dei & proximi in illis reflexerat, frigore consumpti sunt, vitamque cum regno amiserunt. Parte verò Hesperia, Nepote Imperatore Orestes fugato, Augustulum suum filium in imperium collocavit. sed mox Odouacer, genere Rugus, Thorcilingorum, Sciorum, Herulorumque turbis munitus Italiam inuasit, Augustulumque Imperatorem de regno evulsit in Lucullano Campaniæ castello exilij pœna

*Glycerius.**Leo minor.**Zeno, exfulare maavit quam bellis civilibus turbare republicanam.**Basilisci in tempestiva audacia exilio & dura morte extincta.**Augustulus Nepoti succedit.**In exilium pulsus.*

damnauit. Sic quoque Hesperium regnum Romanique populi principatum, quod septingentesimo nono vr̄bis cōditæ anno, primus Augustorū Octavianus Augustus tenere cœpit, cū hoc Augustulo periit, anno decessorum regni imperatorum quingentesimo vicesimo secundo: Gothorū dehinc regibus Romam tenentibus, Theodericus autem, Triarij filius, cognomento Strabo, rex Gothorum, a Sciris suis vsque ad Apulum quarro vr̄bis miliario armatus aduenit: nulli tamen Romanorum noxius, continuo est reuersus. Porro in Illyricum properans, dum inter suorum mouentia plaustra progreditur, iacentis super carpentum reli acumine pauitantisque equi sui impulsione fixus, transfuerberatus interiit, & Reipub. diem festum morte sua donauit. Vualamero rege Gothorum in bello Scirorum defuncto, Theodemir in regno fratris successit, cum Vuidimero fratre & filio Theoderico, sed missa sorte Vuidimero partes Hespericæ, Theodemiro cum filio Theoderico Illyricum obuinit. Relicta ergo Pannonia, alter Italiam, alter Illyricū suscepit populandum: sed vtrique reges mox, vbi sortita loca ingressi sunt, ilicò rebus humanis excedunt. Vuidimer Italia, Illyrico Theodemir relictis filiis decesserunt. Quorū Vuidimer ab Italicis premiis victus, ad partes Gallicæ Hispanicæque, ommissa Italia, tendit. Theodericus verò Zenonis Augusti p̄lectus humanitate Constantinopolim venit, vbi magister militum statim effectus, consulis ordinarij triumphum ex publico dono peregit. Sed quia tunc, vt diximus, Odouacer regnum Italicæ occupasset, Zenon imperator cernens iam gentes illam patriam possidere, maluit Theoderico, ac si proprio iam clienti, eā committi, quàm illi, quem nec nouerat. Secumque ita deliberans, ad partes eum Italicæ mittens, Romanum illi populum, senatūque

Res Gothica. De hoc Theoderico Triarij filio plura Iordanes lib. 2. sub finem.

Gothorum regum casu varij.

Zeno Theodericum in Italiam mittit.

commen-

commendat. Quânsque rex gentium, & cõsul Romanus Theodericus in Italiam perit, magnisque præliis Odouacrum vicit, & Rauennam in ditione suscepit. Deinde verò ac si suspectum Rauennâ in palatio iugulans, regnum gentis suæ, & Romani populi principatum prudenter & pacificè per xxx. continuuit annos. Ilus autem Isaurus, magister officiorum, & Zenoni imperatori in priuata vita amicissimus, charitatèque coniunctus, dum secretò molitur internecionem Ariadnes Augustæ, cum eius viro loquutus est, & in zelo Augustum concitauit. Qui deliberans eam perimere, vni suorum rem tacitè demandauit. Quod dum ille agere nititur, cuidam cubiculariæ prodit scelus eadem nocte facturum. Regina scelus cognouit, suòque in lectulo eadem, quæ rem suggererat, collocata; in episcopium ad Acacium nemine sciente subterfugit. Postera die dum Zeno rem æstimans perpetratam, luctu quasi confectus & mœrens neminem suscepit, Acacius episcopus ingressus facti arguit impietatem, veniæque fidem exposcit, Augustamque suspicionis innoxiam compromittit, acceptaque fide, veniæ pactione Augusta reuertitur: secumque dum crebrò deliberat, qua sorte de inimico exigar vltionem, naçta (vt opinata est) oportunitatem, vni suorum mandat in abditis stanti, vt illum a se recedentem perimeret. Qui parens præceptis regiæ, dum auidus ferit in capite; ense non ceruicem, vt cupiebat, sed aurem illius amputauit. Quod periculum euadens Ilus, mox ad urbem recedens, Zenonique infestus, orientem inuasit. Contra quem Leontius directus, pellicibus verbis illectus, diadema arripuit, simulque Leontius & Ilus Reipub. inimici effecti, tyranni in partes Syriæ & Isauriæ debachabantur. Additoque super solito Isauris dono, omnes simul conspirant contra

Theoderici
res geste,
& Odouacri
interitus.

Ilis Isauri
improbitas,
& Zenonis
volentia.

Acacii, qui
in episcopo
seu domo
sua Ariad-
nem excep-
erat prudens
factum.

Ferendi ni-
mum desi-
derium, illi
destinatum
eludit.

perduellio-
mos.

*Tandem ty-
ranni deoꝝ
hominibus
dant pæ-
nas.*

*Anasta-
sius.*

*Isauricum
bellum.*

*Duci interi-
tus, exerci-
tus cladem
infert.*

*Res sub A-
nastasio ge-
stæ.*

*Vitaliani
seditio.*

Zenonem, cuius thesauris in Papyrio castello mu-
nitissimo reperis, defæuiunt. Sed non post mul-
tum ab exercitu Zenonis in eodem castello capti
decollatique sunt, & cæpita eorum Constantino-
polim allata, præfixaque hastilibus statuerunt. Sic
quoque Zeno superatis inimicis suis, in pace bo-
na quieuit. Anastasius ex silentiario subito ab
Ariadne Augusta in imperio assumptus, simulque
imperator & maritus innotuit, regnauitque annis
xxvij. mensibus duobus. Contra quem Isauri dum
sibi, quòd Ilus tyrannus ille adiecerat donatium,
& Zeno reconciliationis gratia inuitus largitus
est, ab isto fraudantur; arma arripiunt, confertò-
que prælio, iuxta Corzianum Phrygiæ ciuitatem
castramentati, pænè per sex continuos annos Reipub.
aduersantur: vbi & Lilingis eorum & in bello
& in consilio præuius, quanuis pedibus ob corpo-
ris debilitatem segniss, eques tamen in bello acer-
rimus, dum peremptus fuisset, omnes Isauri fu-
gerunt, atque dispersi sunt & deuicti, & perqua-
quam exsilio ablegati, vrbésque eorum nonnullæ
solo vsque prostratæ. Variis autem Anastasio mi-
les præliis fatigatus, & nunc in Illyrico cum Sabi-
niano & Mundone ad Margum, nunc cum Pompeio
ad Adriapolim, nunc cum Aristo ad Zortam, nunc
cum Parthis in Syria, vt omittam intestinas cla-
des & pugnas in foro regiæ ciuitatis, ad postre-
mum contra Italiam plus piratico quam publico
Marte concertans, frustratus est. Sed quòd sit plus
dolendum, contra vltimum suum famulum Vita-
lianum de Scythia per sex annos ciuile bellum ex-
truxit. Is siquidem Vitalianus cum lx. milibus ar-
matorum, tertio pænè militario, non Reipub. sed regi
infestus, accedens; multa suburbana regiæ vrbis
prædis spoliisque attriuit. Contra quem dum Hy-
patius nepos Cæsaris cum exercitu numeroso pu-
gna-

gnaturus egreditur, antè ab Hūnnis auxiliariis
 capitur, & Vitaliano turpiter venditur, antè quàm
 aperto prælio parte aduerfa sese inimicus ostenderet.
 Post quem iterum suus gubernator magistrèq;
 militū sæpe superati, sæpe irrisi ab eo, & sprei sunt.
 Sic quoque diuersis partibus inimicorū vallatus ag-
 minibus Anastasius sæpe congemuit, nulliusq; ta-
 men meruit inimicorum suorum vindictā audire:
 sicut nec ipse ecclesiæ iura seruauit, imò mœrens &
 furens maior octogenario ætatis anno, regniq; vi-
 cesimo & octauo, rebus excessit humanis, contritâ-
 que Respub. vix Iustino ei succedente aliquantulū
 respirauit. Iustinus ex comite excubitorum a sena-
 tu imperator electus annos regnauit ix. Qui mox
 inbiantes regno suo Amantium præpositū palatii,
 Andream & Misaelem & Ardaburem cubicularios
 sentiens, afflixit. Nam Amantium & Andream ferro
 truncauit, Misaelem & Ardaburem Perdicam in
 exilium misit. Theocritum quoque satellitem Amā-
 tij, quem idem quoque Amantius ad regnandum
 clam præparauerat, comprehensum carceratū-
 que, saxi contisq; ingentibus cæsum, saltum in gur-
 gitem iecit, sepultū tamen, imperio, cui inhiauerat,
 eum priuans: foedusque cū Vitaliano percussit, &
 ad se euocatum magistrum militum præsentem &
 consulem ordinari tum fecit: quem rursus in suspi-
 cione habè. prioris facti, sedecim vulneribus in pa-
 latio cū Celeriano & Paulo satellitibus confossum
 perimit. Hic quoque imperator antè quarum mē-
 sem obitus sui senectuti suæ consulens, & Reipub.
 vilitatibus, Iustinianum ex sorore sua nepotem
 consortem regni, successorémque imperij ordi-
 nans, rebus humanis excessit.

15 IUSTINIANVS regnat iam iubente domino
 annos xxiiij. qui vt sceptris regnòque ab auuncu-
 lo suo mancipatus est, mox Parthos bella mouen-
 tes destinato exercitu compescuit, & fines pro-

*Hypatius
 Vitaliano
 venditus.*

*Anastasi
 miseræ.*

*Iustinus ma-
 ior in sedi-
 tis suis sauit.*

*Vitaliano
 occisus.*

*Iustini pru-
 dentia.
 Iustinianus,
 princeps ex
 miu dotibus
 & multa se-
 licitate in
 pace & bel-
 lo vsus.*

prios tutans Parthorum sæpe multos occidit. Postea verò facientibus peccatis, in die sabbati sancti paschæ into certamine, exercitus, & non ducis instinctu, in fluuio Euphrate fugiens Parthos, Romanus numerosus ruit exercitus. Illyricumque sæpe ab Herulis, Gepedisque & Bulgaris deastantibus, per suos iudices frequenter obstitit vi, subterreque cæcidit. Post hæc Hypatium Pompeiumque regni sui insidiatores, coadunata manu ciuili Circu ingressos, & Hipatium torque aureo redimitu prodiademate, locaque imperatoris iam occupantem, Pompeium verò sub chlamyde loricaum, & iam palatium inuadentem, vtrumque detentum ante fores palatii captum cathenatumque discussit, amputatisque eorum capitibus, ante eos fecit imperium perdere quam haberent, sociisque eorum, qui euaserant hac cæde, proscriptis; veluti grandi hoste prostrato, de manubiis triumphauit. Eodemque anno post diuturnum immanemque belli laborem, quod contra Parthos Romanorum fuisset gestum sudoribus, per Ruffinum patricium, perq; Hermogenem magistrum officiorum, & vtrumq; legatum directum ad principem pax depacta est, foedusque initum, & munera ab vtroque principe sibi inuicè destinata. Mox quoque soluto de orientali parte exercitu, eundem ductorem, quem dudum orienti transfuserat, elegit Belisarium, & numerosos fortissimosque milites deputant, ad australem plagam contra Vuandilos mittit; qui fauente deo qua venerat facilitate, ea celeritate Vuandilos superauit, Libyamq; ad corpus totius Reipub. iungens, Geliemerem regem, opesque Karthaginis in vrbe regia principi spectante populo obtulit. Cuius nutu remuneratus, consilique ordinarius mox designatus, de manubiis Vuandilicis Belisarius triumphauit. In Italia verò Theoderico rege defuncto, Athalaricus

*In aulicos
insidiatores
prudenter
& seuerè a-
nimadu-
erit.*

*Belisarij de
Vuandilis vi-
ctoria.*

*Consulatus
& triumphus
eiusdem.*

ticus nepos eius ipſo ordinante ſucceſſit, & annos octo quamvis pueriliter viuens, matre tamen regnante Amalaſuntha degebat, quando & Gallias diu tentas, Francis repetentibus reddidit. Mortuóque Athalarico, mater ſua Theodahatum conſobrimum ſuum regni ſui participem faciens, nó poſt multum ipſo iubente occiſa eſt. Et quia dudum ſe ſuúmque filium commendauerat principi Iuſtiniano, is morté eius audiens doluit, nec paſſus eſt inulrum tranſire: ſed mox eundem ducem belli, qui Pœnorum domitor fuit, & de opibus Vuandilicis triúphans adhuc in ſciſibus erat, agmini diuerſarú præponens nationum, ad partes Heſperias deſtinauit: qui primo acceſſu mox Siciliam peruadit, duce eius Sinderich ſuperato: vbi dum aliquantum temporis ob ordinandam patriam reſideret, comperit in Africa ciuilia bella inſeſtináq; prælia debacchari. Nam Stozas pæne vltimus militum, & Martini clientulus magiſtri militum, tyrannidem arripiens, auróq; ſeditioſorú effectus, Cyrillo, Marcello, Fara, aliſq; diuerſis iudicibus dolo peremptis, in ducem Salomonem ſæuiebat, totámque Africam tyrannico ritu vaſtabat. Emenſo ergo Belifarius a Sicilia in Africam pelago, ſolita felicitate rebelles fugat, prouinciam liberat, Salomonémque ruſum Karthagine collocans, Sicilia redit. Vbi mox * Eurimund Theodahari Gochorum regis gener, qui conerarius cum exercitu venerat, cernens proſperitatem conſulis, vltro ſe dedit ad partes victoris, quátque vt iam anhelanti ſuo aduentu ſuſpectæ ſubueniret Italię. Conſtructo ergo Belifarius exercitu, & tam naualia quàm equeſtria ductans agmina vallauit Neapolim, paucisq; diebus eam obſidens per aquæductum noctu inuaſit, & tam Gothis qui aderant, quàm Romanis bellantibus interceptis, urbem pleniffimè ſpoliauit. Quod Theodahario

Belifarius in Italian mittitur.

Siciliam subigit.

Stozæ cruentæ ſeditio.

** Procopio Ebrimirus, Iornandi*

Euermor lib. 2.

Neapolis capta.

*Vittiges
rex Gotho-
rum.*

*Gothorum
scelerata
conspiratio.*

*Theodaha-
tus rex in-
terficiatur.*

*Vuitiges
Parricida
dum genio
intempes-
tine
indulget me-
rita sibi suis-
que supplicia
a. cersu.*

*Nomen Beli-
sarij de Go-
this victo-
ria.*

hatus animaduertens, Vuitigem vnum inter alios ductorem exercitus præponens, contra Belisarium dirigit. Qui Campaniam ingressus, mox vbi ad campos venisset barbaricos, ilico exercitus fauorem, quem contra Theodahatum suspectum habebat, rex cepit. & quid, inquit, vultis? At illi; tollatur, inquit, de medio, qui cum sanguine Gothorum & interitu sua cupit scelera excusari. factoque impetu in eum, consona voce Vuitigim regem denunciant. At ille regno leuatus, quod ipse optauerat, mox populi voto consentit, directis è sociis Theodahatum Rauennam reuertentem extinguit, regnumque suum confirmans expeditionem soluit, & priuata coniuge repudiata, regiã puellam Matthesuentam Theoderici regis neptem sibi plus vi copulat, quam amore. Dumque ille nouis nuptiis delectatur Rauennæ, consul Belisarius Romanam urbem ingressus est, exceptusque ab illo populo quondam Romano & senatu, iam pænè ipso nomine cū virtute sepulto, confestim vicina occupat loca, urbium oppidorumque munimina. Primaque Græca congressione Hunila ductante, Perusinum ad oppidum susperat, & plusquam vij. milibus trucidatis, reliquos Rauennã vsque proturbat. Secunda verò cum ipso Vuitige Romanas arces vallate congregitur, machinãque illius & turres, quibus urbem adire tentabat, igni consumptas, per anni spatium, quamuis inedia laborans deludit. Post hæc ad Ariminum persequitur, exindèque effugatum, Rauenna clausum in deditionem suscipit: atque vnus consul, qui contra Geras diuincat, pænè pari euentu de Francis, qui cum Theodeberto rege suo plus ducenta milia aduenenerat, triumphauit. sed quia ad alia occupatus alibi noluit implicari, rogantibus Francis pacem concessit, & sine suorũ dispendio, de finibus Italicis expulit, sumptoque rege, & regina, simulque & opibus

opibus palatij, ad principem, qui eum miserat, reportavit. Sicque intra pauci temporis spatium Iustinianus imperator per fidelissimum consulē duo regna, duāsque Respub. suæ dirioni subegit. Quod Parthus comperiens, facibusque invidiæ exardēs, in Syriam movit prociuctum, & Callinicum Cæsariamque devastans, Antiochiam venit. Vbi Germanus patricius cum Iustino filio suo, eodē inque consule, postquam ab Africana prouincia remeasset, dum aduentui Parthorum obtinere nequit, relicta vrbe ad partes secessit Ciliciæ. Parthi verò vacuam ab exercitu Antiochiam nacti, populū quidem per Orōtis alueum ad Seleuciam maritimum cum militibus mixtis fugientem aspiciunt, nec sequuntur, sed prædas per urbem certatim diripiunt, vicinasque vrbes, & oppida, partim inuasa, partim pecuniæ quantitate multata prætereunt, & totius Cœlesyriæ bona sibi vnus in anni spatium panē Parthus assumit. Nec sic quoque recedit, sed iugiter aduersus Rempublic. Romanam dimicat. contra quem Vuandalicus & Geticus consul solitè destinatur. qui & si non, vt reliquas gentes, eū edomuit, tamen vt intra suos se fines recolligeret, compulsi, fuissetque de hac gente felici duci parta victoria, ni clades in Italia, quæ post eius discessum emerferat, celerem ei successorem dedisset Martinū. Qui & si viribus impar, consilio tamen quamuis cum Constantiano coniuncto non minor, dum resisti contra Parthos non præualeat, ne bella diu teneret, pacem effecit. Cladem verò, quam diximus in Hesperia plaga, vt liquidius lector cognoscat, apertius memorabo. Egrediente Belisario consule ab Italia, & vt diximus, rege & regina, opibusque palatij ad principem reportante, Gothi, qui trans Padum in Liguria consistebant, recrudescentes animo ad bella consurgunt, & ordinato sibi regulo

Quam felices sint principes, qui fideles ministros nacti sunt, Belisarij historia demonstrat.

Parthorum prosperi successus, ob Germani cunctationē.

Belisarij fortitudine Parthi retinentur.

Inclinatio rerum sub duce Martino.

Absentia Belisarij res Italie turbata.

*Procopio,
Theudibaldus.

*Hildebaldo milite, existunt aduersi: contra quos dum non vnus, sed diuersorum tentantur apparatus, illi fortiores effecti persistunt, anniq; spatio vix emenso, Gudebaldus interficitur, & loco eius succedit.

*Procopio,
Aravicus.

*Gracii Totila, itaque videtur legendum Daaula.

Errarius: qui & ipse vix anno expleto peremptus est, & in regno malo Italiae *Badiula iuuenis nepos asciscitur Gudebaldi. Qui mox & sine mora Faentino in oppido Emiliae solo, praelio commisso, Romanum superauit exercitum: & nec diu post hęc ite per suos ad cancellos annonariae Thusciae feliciter dimicans iudices, fugat exercitum, partim donis, partim blanditijs sibi confociat, totamque Italiam cum ipsa Roma peruadit, omniumque urbium munimenta destruens, cunctos senatores nudatos, demolita Roma, Campaniae terra transmutat. Contra quem, vt superius diximus, Belisarius de oriente digreditur cum paucis, ratus omnem exercitum, quem dimiserat, integrum reperire. Et ideo postquam Rauennam ingressus est, nec cum quibus ei obuiaret, inuenit; remisso Adriatico mari, Epirum reuertitur, vbi Ioannes & Valerianus coniuncti, dum in cociones & iurgia concertant, Totila cum Badiula hostile opus in Italia peragit. Belisarius quoque impatiens tantae crudelitatis, naualem classem a Sicilia soluens, per Tyrrheni maris aestum, Romam in portus se recepit stationem; egressusque ad urbem, quam vi destructam & desolatam attendit, horrausque socios ad reparationem tantae urbis accingitur: vbi necdum vallo circumseptus, infestum experitur Totilam, sed solitis victoriis intrepidus, quamuis cum paucis contra eum egressus, sic effugauit, vt plures fugientes Tiberi demergerentur, quam gladio caderent. Indequē hortatus exercitum, regreditur Siciliam, quatenus & Romae faceret copiam annonae, & vicinus ad frerum, Totilam turbaret in Campania commorantem. Sed

In Totilam
Belisarius
digreditur.
Fortis princeps,
sapiens
bellator
opponendus.

Belisarius
victoria.

vt affolet,
ore diuer
pilla, euo
tius disc
centibus
sique vix
tatur, ce
sus patri
beluenti
nortuo d
natio su
alium su
it eius
anteque
emperta
Italiam.
Solomon
grine co
nor dice
strum m
in Ario
accipien
conuic
di vrbem
treis vi
annem
ten tyrr
culque
vrbem
Trogl
bonus
epi di
ncipie
impro
us per
e in S

vt assolet, rerum immutatione, & principum voluntate diuersa, quiescente in domine Theodora Augusta, euocatur ad urbem Belisarius de Sicilia. Post cuius discussum Totila securus, iterata rabie, & furentibus Isauris, inuadit Romam: & sic sumpris vndique viribus, militarique vallatus auxilio ingreditur, cepitque Siciliam. Contra quem Germanus patricius dum exire disponit cum exercitu, Matheluentam Theoderici regis neptem, & Vuitigimortuo derelictam, tradente sibi principe in matrimonio sumptam, in Sardicensi ciuitate extremum halitum fudit, relinquens vxorem grauidam, quæ post eius obitum, postumum edidit filium, vocauitque Germanum. Qua felicitate sibi Totila comperta, totam penè insultans Romanis deuastat Italiam. In Africa vero a Mauris dudum perempto Salomone, Stozas & Ioannes inuicem singulari certamine corruunt; aliûsque Ioannes, qui Stozas iunior dicebatur, suscepta tyrannide Guntharim magistrum militum secum esse suadet. Qui interfecto Ariobinda iugalem eius, neptem imperatoris sibi cupiens sociare, præuenitur ab Artabane. Qui eo in conuiuio trucidato, neptem imperatoris ereptam ad urbem principi dirigit cum honore, simulque ferreis vinculis colligatum & tyrannum destinauit Ioannem, qui Stozas perempto, in eadem successerat tyrannide. Quem in urbem discussum, manibusque truncatis, ad exemplum cæterorum in patibulo fixit. Ioanni dehinc patricio cognomine Troglita Africæ procuratione commissa, Artabanus euocatus magistri militum præsentis accepit dignitatem. Nec diu intercedente in ipsum principem manus iniicere gestiens, detectus & comprobatus, pietati tamen principali impunitus permansit, & quasi beneuolus congratulatione in Siciliam cum Liberio patricio properauit.

VV. j.

*Mutatio in
aulis & con
siliis princi
pum, rerum
conuersiones
maximæ
efficit.*

*Sapientis
ducis Belisarij
absentia hostibus
animos fecit.*

*Tragedia
inter proce
res.*

*Artabanus
clementer
repressus.*

*Africa pa-
cata.*

Lōgobardi.

*Inter Lon-
gobardos &
Gepidas a-
erox pugna.*

*Bulgari,
Antea, Scla-
uini Byzan-
tini imp-
molesti.*

Ioannes vero in Africana prouincia feliciter degēs,
Mauris partis aduersæ per pacificos Mauros supe-
ratis, vna die decem & septem præfectos extinxit,
pacemque totius Africæ iuuante domino impetra-
uit. Longobardorum gens socia Romani regni prin-
cipibus, & Theodahati sororis filiam, dante sibi im-
peratore, in matrimonio iungens regi suo, contra æ-
mulos Romanorum Gepidas, vna die pugna com-
missa, eorum pænè castra peruasit, cecideruntque
ex vtraque parte amplius quadraginta milia, nec
par, vt ferūt, audita est in nostris temporibus à die-
bus Attilæ, in illis locis, præter illam, quæ antehac
contigerat sub Calluce Magmilide cum Gepidis,
aut certè Mundionis cum Gothis, in quibus ambo-
bus autores belli pariter corruerunt. Hęc sunt cau-
sæ Romanæ Reipublicæ præter instantiam quoti-
dianam Bulgarorum, Antarum & Sclauinorū. Quæ
si quis scire cupit, annales consulūque seriem re-
uoluat sine fastidio, reperietque dignam nostri tem-
poris Rempub. tragœdia; sciētque vnde orta, quo-
modo aucta, qualiterve sibi cunctas terras subdide-
rit, & quomodo iterum eas ab ignaris rectori-
bus amiserit. quod & nos pro captu in-
genij breuiter tetigimus, quate-
nus diligens lector latius
ista legendo co-
gnoscat.

FINIS.